

OBSAH

Emília Antolíková: Zamyslime sa ... /3

ČLÁNKY

Klára Mészárosová: „Ptolemaiovské“ dedičstvo alebo príspevok k otázke ochrany starých a vzácných kníh /5

Alena Maková: Predstavujeme Oddelenie konzervovania Slovenskej národnej knižnice v Martine /12

Klára Komorová: Tlače 16. storočia – významný doklad knižnej kultúry /17

Alexandra Kršková: Rekonštrukcia a modernizácia Turčianskej knižnice v Martine /21

Predstavujeme nového člena SAK

Hana Ondrejčková: Knižnica BIBIANY /23

Zo života nečlenských knižníc

Ľudmila Vráblová: Väzenská knižnica v Ústave na výkon trestu odňatia slobody v Hrnčiarovciach nad Parnou /24

INFORMÁCIE

Gabriela Futová: Deň ľudovej rozprávky /27

Margita Galová: Týždeň slovenských knižníc 2009 /28

Zuzka Horváthová: Čítajme si ... 2009 : Linka detskej istoty spojila 10 798 detí v najpočetnejšom detskom čitateľskom maratone na Slovensku /33

Janka Mudríková: Dni detskej knihy na Kysuciach 31. marca až 2. apríla 2009 /35

Eva Cíferová: Najkrajšie knihy Slovenska /38

Simona Ďurdíková: Stromy a my /40

Blanka Snopková: Knihovníci rokovali o úlohách knižníc v rozvoji kľúčových kompetencií jednotlivca /41

Ďakujeme za SAKAČIKa /45

Poznáme naše knihovnícke periodiká?

1. Trnavský samosprávny kraj /46

ZAHRANIČNÁ SPOLUPRÁCA

Gabriela Hamranová: Medzinárodná spolupráca Slovenskej národnej knižnice a slovenských knižníc v zahraničí /47

Marta Skalková: Medzinárodnou spolupracou sa uzatvárajú knihovnícke priateľstvá /49

Ľubica Poklembová: Medzinárodná konferencia RÓMOVIA – ROMA – ROMANIES – kultúra a vzdelávanie /51

Lívia Kurucová: ABDOS 2009 /53

PERSONÁLIE

Milan Rakús: Mgr. Jarmila Majerová jubiluje /56

Daniela Slížová: Igor Prokop 55-ročný /57

Zamyslime sa ...

Uplynulo pár mesiacov a Bulletin SAK sa opäť uchádza o Vašu pozornosť. Za ten čas sa toho udialo veľa. Oslavovali sme marec – mesiac knihy a v jeho rámci sa uskutočnil jubilejný 10. ročník Týždňa slovenských knižníc.

TSK bol už tradične netradičný a priniesol všetko, čo sme od neho očakávali: záujem zo strany našich čitateľov a návštevníkov, pozornosť zriaďovateľov aj médií. Hľadali sme Dobšinského, SAKAČIKom ocenili aktívny čin knižnice, vítali sme nové knihy a tešili sa spisovateľom, ktorým sme umožnili stretnúť sa so svojimi čitateľmi. Odpúšťali sme sankčné poplatky, zapisovali nezamestnaných za symbolické zápisné a počítali výpožičky, čitateľov a návštevníkov. Ich priazeň nás denne utvrdzuje, že naše úsilie nie je zbytočné. Kysucká knižnica v Čadci začiatkom apríla uskutočnila Dni detskej knihy a vďaka Partnerstvu sme pripravili zaujímavé podujatia aj odborné semináre. Popri týchto aktivitách sme nevynechali klasickú knihovnícku prácu, ktorú za nás nikto iný neurobí.

Svetom lomcovala kríza, mnohé knižnice museli prijať úsporné opatrenia a popri tom všetkom sme stihli aj voľby.

Tento rok by sme mohli pokojne nazvať volebným rokom. Zvolili sme si prezidenta, poslancov do Európskeho parlamentu a v jeseni nás okrem volieb do VÚC čakajú v súlade so stanovami Slovenskej asociácie knižníc aj voľby do orgánov SAK. Zvolíme si predsedu, jedenásťčlennú správnu radu a trojčlennú kontrolnú a revíziu komisiu. V e-mailových schránkach sme si našli list predsedníčky PhDr. Daniely Gondovej, ktorá verí, že využijeme svoje právo a do orgánov SAK navrhujeme takých kandidátov, ktorí budú ochotní a schopní zasadzovať sa za ciele a úlohy Slovenskej asociácie knižníc.

Ďalšia etapa SAK sa uzavrie, aby sa mohla otvoriť nová.

Náhlime sa naším knihovníckym životom, ale aj život sa náhli okolo nás a nikdy sa nestretneme zoči-voči. Keďže život je silnejší ako my, strhne nás a potom ho už len nasledujeme, podrobujeme sa mu bez akéhokoľvek odporu. Zastavme sa na chvíľu v tomto tempe udalostí a doprajme si čas na to, aby aj náš knihovnícky život prešiel cez filter nášho ducha a nášho vedomia a náš slovenský knihovnícky život bude úspešný.

V tomto čase pred voľbami do orgánov SAK sme vyzvaní k činnosti pre spoločnú vec. Niektorý múdry povedal: Je ľahké zrucať dom, ťažšie je postaviť ho. Ľahké je kritizovať, ťažšie je konať. Ak všetok čas premárnime kritizovaním, nezostane nám nijaký čas na činnosť. Ľahko je načrtnúť plány, ale ťažko ich uskutočňovať. Za prítok ľudí je však lepší starý dom ktorý stojí, ako paláce ktoré zostali v plánoch. Naše dobré úmysly sú nanič, ak sa neuskutočnia, nepremenia na čin.

Prajme si spoločne, aby sme dokázali konať seriózne. Nebuďme ľahostajní a pozrime sa na skutočnosť, zamerajme sa na potreby a určíme si presne bod, kde sa máme zapojiť, vypočítajme, aké sily treba nasadiť ...

Veríme, že naša Slovenská asociácia knižníc nám za to stojí.

*Mgr. Emília Antolíková, Hornozemplínska knižnica vo Vranove nad Topľou
antolikova@slovanet.sk*

„Ptolemaiovské“ dedičstvo alebo príspevok k otázke ochrany starých a vzácných kníh

PhDr. Klára Mészárosová, Univerzitná knižnica v Bratislave
klara.meszarosova@ulib.sk

„Zo všetkých vynálezov najviac oceňujem vynikajúci mozog toho, kto vymyslel, ako môže aj svoje najtajnejšie myšlienky odovzdať inému človeku, nech by bol od neho akokoľvek vzdialený v čase a priestore ... aj tým, ktorí sa ešte ani nenarodili ...“

Galileo

V súčasnosti v literatúre o problematike knižníc nemôžeme nevidieť výraznú dominanciu technologických otázok, hlavne vplyvu informačných a komunikačných technológií na knižničnú prax. Pritom sa len marginálne venuje pozornosť otázkam uchovávanía a ochrany klasických knižničných fondov, napriek tomu, že ony tvoria bázu, z ktorej čerpajú a ktorú využívajú aj najmodernejšie technológie.

Knižnice akceptujú požiadavky spoločnosti na poskytovanie rýchlych a kvalitných informácií a popri tlačených knihách spravujú aj multimedialne elektronické dokumenty a digitalizované verzie pôvodných rukopisov a tlačí. Pre tieto knižnice, ktoré obsahujú elektronické a lineárne, hlavne tlačené dokumenty, sa ujal termín hybridná knižnica, prípadne synonymá komplexná alebo kombinovaná knižnica.¹

Knižnice vznikali ako inštitúcie na uchovávanie zbierok kníh a vždy plnili aj funkciu poskytovania kníh používateľom. Dnes sa preferuje názor, že prístupnosť je dôležitejšia ako vlastníctvo dokumentu. V perspektíve vývoja knižníc sa uprednostňuje model, ktorý sa prioritne orientuje na používateľa, nie na fondy.²

Peter Brophy v tretej kapitole svojej knihy upozornil na rozdiel medzi „ptolemaiovskou“ a „kopernikovskou“ knižnicou: kým v knižnici „ptolemaiovského typu je v centre pozornosti knižničný fond, v knižnici kopernikovského typu je v centre pozornosti používateľ“.³

¹ BUCKLAND, Michael. *Redesigning Library Services: A Manifesto from ...* Chicago: American Library Association, 1997, s. 50-55.

² MARK, Niels. Interlending in the hybrid library – how long will we provide the service? In *Interlending & Document Supply*, 2000, 28/3, s. 132-135.

³ BROPHY, Peter. *The library in the twenty-first century : new services for the information age.* London : Library Association Publishing, 2002.

Takéto umelé rozdelenie je neodôvodnené, starostlivosť o fondy a služby používateľom predsa nie sú antagonistické funkcie knižníc. Čitatelia prichádzajú do knižníc kvôli informáciám a v rovine prvých, rýchlych informácií nie je podstatné v akej podobe – klasickej či elektronickej – sa k nim dostanú. V ďalšej rovine, keď potrebujú dokument študovať, už hľadajú fyzickú podobu informačného prameňa a pokiaľ nie je možné poskytnúť originál dokumentu, tak vítajú aj kópiu. V posledných dvadsiatich rokoch nevídaným spôsobom narástol fenomén kopírovania článkov a častí kníh. Aj to svedčí o tom, že používateľovi sa najlepšie pracuje s dokumentom v ruke, hoci ten istý dokument je k dispozícii aj v elektronickej podobe. Napokon nastupuje úroveň práce s knihou, kedy už je nevyhnutná práca s originálom, ktorý môže poskytnúť len knižnica. Originál nenahradí ani najkvalitnejšia digitálna kópia, napriek tomu, že digitálna kópia má veľa výhod: je prístupná aj mimo knižníc, v tom istom čase ju môže používať viac osôb, môže poskytnúť detailné informácie, je flexibilná, možno ju deliť, rozmnožovať atď. No ostáva veľa takých vlastností knihy, kvôli ktorým je pre odborníka bezpodmienečne nutné, aby zobral knihu do ruky, či už ide o skúmanie v rámci kritickej bibliografie, teda o porovnávanie exemplárov toho istého vydania, alebo fyzických vlastností nosiča písma ktorý pri prvom dotyku prezradí znalcovi veľa o spôsobe a mieste výroby, o vodoznakoch, o použitých farbivách, či ide o možnosť preskúmania textov ktoré boli prečiarknuté, v prípade identifikácie väzieb a techniky ich vyhotovenia je tak isto nutná osobná kontrola, a takto by sme mohli pokračovať ...

Digitalizované dokumenty sa využívajú nielen v tej inštitúcii, kde sa originál nachádza, ale prostredníctvom internetu sa sprístupňujú bez obmedzenia priestoru a času, prístup k nim je často limitovaný určitými kritériami. Dúfajme, že proroctvá o zániku knižníc, ktoré by sa rozšírením internetu stali nepotrebnými, sa nestanú skutočnosťou.

Mark Y. Herring vymenoval desať všeobecne prijatých dôvodov, prečo nemôže internet nikdy nahradiť knižnice:⁴

1. Všetko sa na internete nenachádza.
2. Ihla v kope sena. Internet sa dnes podobá na veľkú nekatalogizovanú knižnicu, ktorú nikdy nemôžeme celkom obsiahnuť. Vyhľadávacie programy indexujú len malý segment internetu, teda ťažko sa dá nájsť aj to, čo sa tam nachádza.
3. Na webe neexistuje kontrola kvality informácií.
4. Čo nevieš, to ťa trápi najviac – neúplné poskytovanie elektronických časopisov, bez poznámok, tabuliek atď., zámena názvov a iných údajov v rámci jedného digitalizovaného balíka.
5. Problémy s knihami - na internete sa nachádza len zlomok súčasnej produkcie aj kvôli problémom s ochranou autorských práv, ale je tam málo aj staršej literatúry, na ktorú sa táto ochrana už nevzťahuje.
6. Čítanie e-kníh je únavné pre oči, spôsobuje zdravotné problémy, preto väčšina používateľov si texty dlhšie ako dve strany radšej vytlačí.

---

⁴ HERRING, Mark Y. 10 Reasons why the Internet is no substitute for a library. In *American Libraries*, 2000, s. 76-78.

7. Napriek internetu každá univerzita má knižnicu. Aj tam, kde pôvodne plánovali vybudovať elektronickú virtuálnu knižnicu, otvorili aj klasickú knižnicu a s veľkými problémami sa snažili získať knižné tituly vydané v predchádzajúcich rokoch, kedy sa predpokladalo, že klasické knihy už nebudú potrebovať.
8. Úplná digitalizácia by bola veľmi drahá. A čo by sa potom malo stať s primárnymi prameňmi? Vyhodili by sa? A v prípade výpadku elektriny (a dodajme: serverov) by nikto nemohol čítať.
9. Dlhý kilometre, hlboký centimeter. Na internete sa nachádza málo údajov starších ako 15 rokov. Pri elektronických časopisoch, keď sa objaví nový ročník, starý zmizne a ďalší prístup k starším ročníkom je veľmi drahý.
10. Internet je síce prítomný všade, ale knihy sú prenosné.

Okrem vyššie uvedených okruhov M.Y. Herring dodáva, že moc internetu je neoceniiteľná, no oproti dobre organizovanej knižnici predsa len chudobná.

K Herringovým myšlienkam treba dodať zásadný fakt, že aj najdokonalejšia digitálna verzia starého rukopisu alebo starej tlače je len kópiou a nositeľom všetkých autentických hodnôt dokumentu ostáva originál. A práve tento originál má byť predmetom starostlivosti a cielenej ochrany. Môžeme konštatovať, že z hľadiska ochrany autentických dokumentov ani mikrofilmovanie, ani digitalizácia neznamená záruku uchovávaní originálu, to môže zaručiť len ich fyzická ochrana.

Knižnice žijú s bremenom „ptolemaiovského“ dedičstva, veď opatrujú obrovské množstvo kníh, ktoré sa nazbierali po stáročiach a tento počet neustále narastá aj tým, že vybraným knižniciam štát zákonom zabezpečuje uchovávanie aj súčasných kníh vo forme povinných výtlačkov. To znamená, že sa budujú okrem starých aj ďalšie fondy a zbierky kníh, ktoré sú v knižnici „archivované“ a ku ktorým je prístup používateľov výrazne obmedzený. Je nespochybniteľné, že aj táto úloha knižniciam prináleží a treba aj pre mladšie fondy postupne vytvárať také podmienky ako sa vytvárajú pre staré a vzácne dokumenty, tým viac, že si málokedy uvedomujeme, že aj stará kniha bola kedysi nová a dnešné, nové knihy raz budú tiež staré.

V hierarchii vzácných fondov knižníc za najvýznamnejšie považujeme staré rukopisy, inkunábuly, tlače 16. storočia, uzavreté fondy v ktorých sú knihy z rôznych storočí, prípadne iné raritné, obsahom alebo formou jedinečné exempláre. Pre tieto originálne dokumenty sa každá knižnica snaží v rámci svojich možností zabezpečiť ochranu. Ochranu má zabezpečiť príslušná legislatíva, evidencia a zamedzenie negatívneho pôsobenia fyzických, chemických a biologických škodcov. Rovnako treba zabezpečiť fondy proti katastrofám (napr. požiar, povodne) a venovať zvýšenú pozornosť zabezpečeniu vzácných dokumentov pred odcudzením.

Ochrana vzácných dokumentov sa začína ich získavaním pre knižnicu. U nás je trh starých kníh utlmený, do knižníc sa dostávajú ojedinelé exempláre starých kníh ako náhodná ponuka od antikvárov alebo súkromných vlastníkov. Neexistujú ani aukcie starých kníh, ktoré v zahraničí fungujú ako miesta sústredovania a opätovného rozdeľovania kníh, kde celý proces prebieha pod dohľadom poverených knihovníkov, ktorí majú možnosť vstúpiť do tohto procesu a dôležité dokumenty zabezpečiť pre

verejné knižnice. Vzhľadom na to, že u nás nejestvuje žiadna evidencia súkromných a iných neverejných zbierok, je pre knihovníkov veľmi ťažké intencionalne vyhľadávať exempláre, ktoré by boli vhodné na doplnenie do fondov.

Po získaní knihy má nasledovať kvalitné spracovanie, katalogizácia, aby bol dokument identifikovateľný. Problémy sa ukazujú v tom, že kým nároky na spracovanie starých dokumentov do počítačových databáz sú stále vyššie, neustále sa znižuje okruh knihovníkov, ktorí rozumejú starým knihám a sú schopní s nimi pracovať.⁵ Pritom tento typ ochrany je mimoriadne dôležitý, veď v prípade odcudzenia je okrem prípadných kópií vybraných strán katalogizačný, prípadne bibliografický záznam jedinou informáciou o všeobecných a jedinečných kritériách, charakterizujúcich daný exemplár.

Novú knihu treba označiť vlastníckou značkou knižnice, dnes sú to zvyčajne pečiatky na vopred dohodnutých miestach. Knihe treba prideliť miesto v sklade, označenie tohto miesta numerickým alebo alfanumerickým kódom sa stane identifikačným prvkom knihy pri komunikácii medzi skladom a používateľom. Pri skladovaní treba akceptovať fyzické nároky jednotlivých dokumentov (rozmery, váha, objem atď.) šírkou skladovacej police, oporou, prípadným umiestnením v horizontálnej polohe atď.

Sklady pre staré a vzácne knihy sú zvyčajne separované od skladov súčasnej literatúry. Na skladovanie týchto kníh by sa mali vytvoriť optimálne podmienky. Vzhľadom na lokalizáciu knižníc má každá budova svoje špecifiká a v rámci toho sa treba usilovať vytvoriť pre fondy optimálne podmienky. Treba brať do úvahy, že aj v rámci jedného dokumentu ide o ochranu rôznych materiálov (papier, koža, pergamen, kovy, farby, textil atď.), ktoré majú rôzne požiadavky na skladovanie. Preto treba nájsť taký kompromis, ktorý je prijateľný pre všetky zložky a berie do úvahy aj charakter susediacich, prevádzkových miestností.

Je nutná každodenná kontrola teploty a vlhkosti a následná regulácia klímy skladových priestorov. Ideálna teplota je okolo 18° C a vlhkosť okolo 50%, ak fond obsahuje aj pergameny, tak 55-60%. Svetelné podmienky sa nemôžu dlhodobo zvýšiť nad 50 Luxov. Treba regulovať vetranie, sledovať nielen vnútorné, ale aj vonkajšie klimatické podmienky, obmedziť na minimum návštevy v skladoch. Na reguláciu klímy slúžia rôzne prístroje, no ak je možné, treba využiť prirodzené vlastnosti starých budov, kde pomalé ohrievanie a ochladzovanie hrubých múrov zabezpečuje relatívnu stálosť klímy a v takom prípade stačí využiť reguláciu niektorého z vnútorných faktorov iba v prípade potreby a na pomerne krátky čas. Je vhodné lokalizovať sklady do východnej časti knižnice, lebo táto strana je chladná, svetlá, ale chránená pred priamym slnkom. Hygienická očista kníh je samozrejmosťou; v Univerzitnej knižnici v Bratislave minimálne raz do roka odstránime prach z rukopisov a starých kníh vysávaním a zároveň dezinfikujeme police, denne sa realizuje bežné upratovanie priestoru. Samozrejme sledujeme výskyt biologických škodcov. Dvakrát do roka umiestňujeme pasce a pokiaľ zistíme výskyt škodcov, vykoná sa dezinsekcia; dezinsekciu však nevykonáva-

---

⁵ Tento problém sa premieta aj do spracovania metadát k digitalizovaným starým dokumentom, ktoré sú niekedy nevyhľadateľné práve pre nedostatok relevantných informácií.

me preventívne. Knihy napadnuté baktériami, plesňami alebo inými škodcami sa dezinfikujú v plynovej komore. Na ochranu vzácnych knižných väzieb sme medzi knihy umiestnili na mieru narezané lepenkové záložky, aby sa väzby pri manipulácii navzájom nepoškodili. Nie je vhodné, aby boli v priestoroch skladov umiestnené potrubia vodovodu alebo kúrenia, lebo tieto sa tu prakticky nevyužívajú, ale znamenajú potenciálne nebezpečenstvo v prípade havárie.

Sklady sú zabezpečené protipožiarnou ochranou. Sú to hlásiče požiaru, hasiace prístroje a požiarne uzávery, ktoré majú za úlohu zabrániť šíreniu požiaru v budove. Systém tejto ochrany je riadený a kontrolovaný centrálnou pre celú budovu knižnice. Knižovník môže prispieť tým, že v skladoch nevykonáva nebezpečné úkony a systematickým odstraňovaním prachu zníži možnosť vznietenia požiaru na minimum.

Je samozrejmé, že poškodené knihy sa zreštauujú na vlastnom reštaurátorskom pracovisku knižnice. Spolupráca medzi správcou skladov vzácnych dokumentov a reštaurátorským pracoviskom je bezpodmienečne potrebná aj pri identifikácii a sanácii biologických škodcov a pri riešení preventívnej ochrany. Všetky formy ochrany fondov majú dôležitý cieľ, vytvoriť také podmienky, aby sa eliminovali všetky prvky, ktoré by mohli urýchliť inak prirodzený proces starnutia kníh. Môžeme konštatovať, že staré, 400-500-ročné knihy sú vo všeobecnosti z tohto hľadiska v lepšej kondícii ako mladšie, 100-150-ročné publikácie.

Knihy a rukopisy od čias ich vzniku neboli iba predmetom záujmu, ale aj odcudzenia. Neochránili ich ani reťaze, ktorými boli pripevnené k čítaciemu pultu, ani zaklínacie formuly adresované zlodejom. Na státisíce kníh, uchovávaných dnes v knižniciach, striehnu rôzne nebezpečenstvá, ale treba priznať, že najväčším škodcom kníh je človek. Vzácne knihy a rukopisy uchovávajú také spoločenské hodnoty – kultúrnohistorické, estetické, etické – ktoré nie je možné posudzovať len z ekonomického hľadiska. Pritom knihy sa už vo chvíli vzniku správajú aj ako tovar, ktorý má výmennú hodnotu a tá časom zvyčajne rastie. Pri tejto hodnote nejde o materiál z ktorého sú knihy vyhotovené (pergamen, papier, tlačiarenská farba, doska, koža, kovanie), ale ide o fakt, že máme prameň, ktorý je jedinečný, je komplexným nositeľom invencie autora aj tvorcov fyzickej podoby a jeho hodnota je nevyčísliteľná. V prípadoch, keď sa treba vyjadriť o cene dokumentu, treba vzhľadom na u nás stagnujúci trh hľadať v širšom európskom regióne analogické knihy, vyskytujúce sa v kúpno-predajných vzťahoch. Vidina vyšších cenových relácií starých kníh v zahraničí patrí často k iniciačným faktorom na ich odcudzenie. Najväčší záujem je o vzácne rukopisy, knihy, prípadne ich časti (napr. ilustrácie, mapy) ktoré slúžia nielen na uspokojenie zberateľskej vášne, ale pre solventných zberateľov aj na tezaurizáciu majetku.

V knižniciach rozlišujeme tri typy zlodejov kníh:

- bibliofili, čiže milovníci kníh, ktorí kradnú pre vlastné potešenie,
- ziskuchtivci, ktorí kradnú bez výčitiek svedomia knihy alebo ich časti, pričom ich často poškodia. Kradnú na predaj a vôbec ich nezaujíma ďalší osud speňažených dokumentov. Sú mimoriadne vynaliezaví, sú medzi nimi aj „profesionáli“, ktorí krádež kníh považujú za akúsi „živnosť“ a často pracujú na objednávku,

- účeloví zloději, ktorí kradnú bez výčitiek svedomia knihy alebo vytrhnuté listy preto, lebo ich potrebujú k svojej jednorazovej alebo dlhotrvajúcej práci a vôbec sa nezamýšľajú nad tým, že daný dokument môže potrebovať aj niekto iný. Charakterizuje ich, že vyhľadávajú novšiu, aktuálnu literatúru a keď ju už nepotrebujú, vyhodia ju alebo znehodnotia, nemajú v úmysle ju vrátiť, aby iní nemohli použiť rovnaký prameň ako oni.

Z iného hľadiska možno zlodějov kníh rozdeliť do dvoch skupín – na externých a interných:

- externý zloděj – do knižnice sa dostane ako čitateľ alebo pod inou zámienkou, často napríklad na cudzí pas. Tento typ zlodēja operuje počas otváracích hodín. Podľa skúseností z posledných rokov nevieme o tom, žeby - na rozdiel od múzeí alebo galérií – chcel vniknúť do priestorov knižnice násilím, mimo otváracích hodín. Pracovníci knižnice však samozrejme musia počítať aj s touto eventualitou,
- interný zloděj – najväčšou traumou každej knižnice je, keď sa zistí, že zamestnanec, ktorému dôverovali, zneužil svoje pracovné zadelenie a knihy, ktoré mal na starosti, vynášal a speňažil. Takýto človek má dostatok príležitostí vybrať si najvhodnejší čas a knihy môže vynášať opakovane. Žiaľ, interný zloděj sa v histórii krádeží kníh objavuje na scéne pravidelne.

Je samozrejmé, že každá inštitúcia musí urobiť maximum na ochranu jej zverených dokumentov. Počnúc bezchybnou evidenciou, cez nekompromisnú pracovnú disciplínu až po technické ochranné prostriedky. Treba si ale uvedomiť, že signalizačné zariadenie upozorňuje na čin už prebiehajúci a kým sa dostaví príslušná bezpečnostná služba, zloději môžu byť už ďaleko. Kamery môžu zachytiť tiež už len prebiehajúci čin a len v oblasti, ktorú obsiahne ich objektív, navyše v tme je ich výkon otázný. Preto treba vybaviť prednostne sklady a študovne starých a vzácných dokumentov aj mechanickými ochrannými prvkami, ktoré predstavujú bariéru a jej prekonanie vyžaduje väčšiu námahu – ako sú mreže, bezpečnostné dvere –, doplniť ich kamerami na kontrolu priestorov, signalizačným zariadením. No minimálne rovnaký význam ako všetky technické a mechanické ochranné prvky má ľudský faktor, človek, ktorý sleduje zábery kamery, osobne kontroluje priestory a v prípade potreby vie zabezpečiť pomoc. Vieme, že zabezpečenie ochrany vzácných kníh je finančne náročný program, ale o tom, že len zaklínacie formulky knihy nezachránia, nás už dostatočne poučila história.

Na záver: stará a vzácna kniha a jej digitalizovaná kópia nie sú rivalmi, z ktorých jedného, jednu formu existencie dokumentu by bolo treba odsúdiť na zánik. Naopak, obidve formy môžu v rámci jednej inštitúcie koexistovať a svojimi možnosťami sa vzájomne dopĺňať.

V súčasnosti sú rôzne výhľadové programy, stratégie rozvoja knižníc, granty, plné problematiky digitalizácie. Jestvujúce a v budúcnosti pribúdajúce knižničné fondy sa javia ako niečo marginálne, čo sa v podobných materiáloch ani nespomína. Ako keby v súčasnosti jedinou úlohou vzácných fondov bolo len to, že sa smú stať podkladom pre digitalizovanú knihu, po splnení tohto poslania už nie sú zaujímavé a snád' by

mohli aj zmiznúť, lebo znamenajú už len problémy. Treba si uvedomiť, že opak je pravdou, jedinečné knižničné dokumenty sa digitalizujú preto, lebo sú nositeľmi výnimočných hodnôt. Na zachovanie týchto hodnôt treba mobilizovať všetky prostriedky, aby sa optimálne zabezpečila ochrana autentických originálov a klasická kniha sa nestala zanedbanou, chudobnou príbuznou vo svojej materskej inštitúcii. Každý angažovaný bibliotekár, pre ktorého kniha nie je len predmet, si je vedomý toho, že je jeho povinnosťou niesť bremeno dedičstva „ptolemaiavskej“ knižnice a to dedičstvo musí odovzdať ďalším generáciám minimálne v takom stave, v akom ho prevzal od svojich predchodcov. Správcovia veľkých zbierok kníh po celom svete si uvedomujú, že zárukou zachovania kultúrneho dedičstva je jednoznačne fyzické uchovanie pôvodných dokumentov.

The heritage of Ptolemaios or a contribution to the old and rare books preservation issues

There is undoubtedly evidence of technology issues dominance in contemporary literature concerning libraries, especially the impact of information and communication technologies on library practice. However only marginal attention is paid to the issues of restoration and preservation of conventional library collections.

Libraries are living with a heavy weight of „Ptolemaios heritage“, they take care of a massive scale of books collected during centuries and number of them are still increasing because the state provides the storage of contemporary book production by the legal deposit law.

Regarding the authentic documents preservation neither microfilming or digitisation can guarantee preservation of original documents – that can be done only by their physical protection. The preservation should be provided by legislation and by the protection from the negative impact of physical, chemical and biological agents on library collections. It is necessary to take precautions against disasters (e.g. fire, flood) and to pay attention to the protection of rare documents from theft.

An old rare book and its digital copy are not rivals, no one can be doomed. On the contrary both forms can coexist and complement each other within one institution. But conservation of cultural heritage can be guarantee only by the physical storage of original documents.

Predstavujeme Oddelenie konzervovania Slovenskej národnej knižnice v Martine

Ing. Alena Maková, Slovenská národná knižnica v Martine
alena.makova@snk.sk

Konzervovanie na Slovensku nemá dlhé tradície. I vznik Oddelenia konzervovania v Slovenskej národnej knižnici nie je samozrejmosťou. Jeho korene siahajú do roku 1991, kedy sa pôvodné Oddelenie reštaurovania rozčlenilo. Vznikli dve oddelenia: Oddelenie konzervovania a výskumu a Oddelenie reštaurovania vtedy už vznikajúceho nového odboru s názvom Odbor reštaurovania a konzervovania dokumentov. Genéza pokračovala ďalej a od roku 2006 sa Oddelenie konzervovania a výskumu premenovalo na Oddelenie konzervovania, pretože aktivity nasmerované na technologické deacidifikačné procesy boli začlenené do nového Oddelenia výskumu a deacidifikácie, ktoré plynulo nadväzuje a pokračuje v niektorých aktivitách začatých na Oddelení konzervovania.

Činnosť Oddelenia konzervovania vyplýva z pozície Slovenskej národnej knižnice (SNK), ktorá prijíma zo Zákona č. 183/2000 Z. z. o knižniciach pozíciu *konzervačnej a depozitnej knižnice Slovenskej republiky* a zároveň podľa § 6, písm. m tohto zákona je *národným centrom pre oblasť reštaurovania, konzervovania, ochranného kopírovania a digitalizácie knižničných dokumentov*. Preto starostlivosť o zbierky a dokumenty v správe SNK je základným cieľom činnosti tohto oddelenia. Dnes musíme konštatovať, že rozsahom svojej praktickej, výskumnej a pedagogickej činnosti je toto oddelenie jediným takto koncipovaným oddelením v Slovenskej republike. Činnosť konzervátorov a ich pozícia v rámci ochrany zbierok je u nás skôr známa z múzeí a galérií, žiadna knižnica ani archív na Slovensku nemá vybudované pracovisko, zaoberajúce sa praktickou činnosťou a výskumom v oblasti konzervovania papiera, kože, pergamenu, kovu, farbív, vlákien a fotografií do takej miery, ako je to v Slovenskej národnej knižnici v Martine.

Personálne obsadenie pracoviska často nepostačuje na rozmanité činnosti, ktoré by bolo potrebné zabezpečiť. Trom pracovníkom Oddelenia konzervovania, z toho dvom vysokoškolákom a jednej stredoškolačke, preto najmä v praktickom konzervovaní pomáhajú pracovné sily kedysi civilnej vojenskej služby, dnes študenti-brigádniči alebo zamestnanci podporení Európskym sociálnym fondom, žiaľ všetko ľudia bez predchádzajúceho odborného vzdelania pre oblasť konzervovania. Kto je zamestnaný ako výkonný konzervátor dobre vie, že nestačí len zaoberať sa skúmaním možných procesov, ktoré je alebo nie je možné uplatniť v praxi, ale predovšetkým, že naše zbierky už nevyhnutne potrebujú odbornú ruku praktického konzervátora. Pozícia konzervátora a jeho ohodnotenie však na Slovensku, Slovenskú národnú knižnicu nevynímajúc, nie je veľmi príťažlivé. Dnešní mladí ľudia si predstavujú i patričné ohodnotenie svojej práce, navyše, ak ide o prácu, pri ktorej sa stretávame aj so zdravotnými rizikami, ale akosi nechceme pripustiť, že i takémuto niečomu je konzervátor vystavený. Veď mechanicky očistiť plesnivú knihu, alebo predmety zbaviť nánosu

zvieracieho trusu či hrubého nánosu prachu, nie je veru príťažlivé pre nikoho. Na základné konzervačné ošetrovanie čakajú v SNK asi dve tretiny zbierkového fondu z celkového množstva takmer 5 miliónov dokumentov. U väčšiny dokumentov je nutné počítať so základným manuálnym konzervačným ošetrovaním.

Práca konzervátora v SNK sa po takmer dvadsaťročnej činnosti koncipovala do nasledovných činností:

- prieskum dokumentov, ktoré je potrebné podrobiť konzervačným zásahom^{7,8}
- vývoj a aktualizácia protokolu zachytávajúceho fyzický stav dokumentu a konzervačných zásahov na ňom uplatnených⁸
- vývoj a uplatnenie metodík na mechanickú, chemickú a fyzikálno-chemickú očistu dokumentov
- vývoj a uplatnenie metodík na mikrobiologickú kontrolu a dekontamináciu formou dezinfekcie alebo sterilizácie dokumentov⁹
- rozpracovanie chemicko-analytických postupov na prieskum stavu dokumentu
- vývoj a uplatnenie metodík špecifických konzervačných zásahov zameraných na presne určené materiálové kategórie^{1,2,3,4,5,6}
- vývoj skríningových databáz na zbieranie a vyhodnocovanie výberu dokumentov na konzervačné zásahy a vyhodnocovanie konzervačných zásahov^{8,12,14}
- výber vhodných materiálov pre tvorbu ochranných obalov a tvorba ochranných obalov
- rozpracovanie teórie farbenia papieroviny a technológie dolievania chýbajúcich častí papierového dokumentu¹⁰
- výskum nových konzervačných materiálov a konzervačných postupov najmä na papierových dokumentoch^{1,2,4,12}
- preverovanie a porovnávanie konzervačných technológií ako napr. laminovanie a štiepenie papiera, deacidifikácia a stabilizácia použitím antioxidantov, blokovanie degradačného účinku železozalových atramentov, testovanie nových spevňujúcich prostriedkov na papier, ako napr. použitie modifikovaných derivátov škrobov pre reštaurátorskú prax, modifikovaných derivátov kolagénu na stabilizáciu a zlepšenie vlastností pergamenu³
- vydávanie metodických pokynov, skrípt, príručiek, posudkov, poradenská služba¹³
- prezentácia činnosti oddelenia formou prednášok, publikačnej činnosti v odborných aj populárno-vedeckých časopisoch, v médiách – rádio a televízia¹⁸
- tvorba filmových dokumentov o činnosti odboru, oddelenia a SNK^{16,17}
- propagácia oddelenia na medzinárodných fórach.

Činnosť praktického konzervátora je zameraná na:

- mechanickú a chemickú očistu dokumentov (obr.1)
- zabezpečenie dokumentov a príprava na dezinfekciu alebo sterilizáciu (obr.2)
- meranie fyzikálno-chemických vlastností konzervovaných dokumentov
- povrchové úpravy usňových a pergamenových dokumentov
- dolievanie a stabilizácia papiera pomocou technológie dolievania (obr.3)
- konzervovanie a reštaurovanie drevených dosiek a kovaní
- tvorba a výroba ochranných obalov
- vyplňanie konzervátorských protokolov a vyhodnocovanie konzervovania
- výroba reprodukovanej faksimile na výstavné účely.

Zahraničná spolupráca oddelenia je orientovaná aj na spoluprácu s reštaurátorskými a konzervačnými pracoviskami, napr. v Spolkovej republike Nemecko s Inštitútom pre reštaurovanie kníh a rukopisov Bavorskej štátnej knižnice. Tu sa podarilo obnoviť kontakty, získané v roku 1994 po absolvovaní trojmesačnej pracovno-študijnej stáže na tomto inštitúte a tento rok (2009) sa vďaka ponuke Ministerstva kultúry SR podarilo zorganizovať recipročný výmenný pobyt. Ďalšie naše aktivity sa orientujú na odborné pracoviská v Poľsku a najmä v Českej republike. Mimoriadne oceňujeme spoluprácu s Národnou knižnicou Českej republiky v Prahe a Národným archívom v Prahe. Obe pracoviská, zaoberajúce sa konzervovaním, reštaurovaním a výskumom v týchto oblastiach, sú takmer každoročne pre nás záchranou a poskytujú nám svoje prístrojové vybavenie na meranie vzoriek pre potreby výskumných aktivít Oddelenia konzervovania.

Obr.1

Obr.2

Obr.3

Obr. 1 Mechanická očista kníh – jeden z prvotných konzervačných úkonov

Obr. 2 Formaldehydový sterilizátor FS 150 na dekontamináciu dokumentov

Obr. 3 Dolievacie zariadenie Atlantis 96 na dopĺňanie chýbajúcich častí papiera

Projektové aktivity Oddelenia konzervovania sa začali formovať ešte v roku 1995, keď oddelenie získalo vnútornú podporu grantovej komisie a riešenie projektu Cartasolové farby a ich použitie na reštaurátorské účely, neskôr, v rokoch 2003 - 2008 sme boli zaradení ako riešitelia projektu *Kniha.sk - Program záchrany, stabilizácie a konzervovania tradičných nosičov informácií v SR* (pod gesciou Ministerstva školstva SR). Spolupracovali na ňom partneri: Slovenská národná knižnica v Martine, Slovenský národný archív, Slovenská technická univerzita ako hlavný riešiteľ a koordinátor a Slovenská akadémia vied. Cieľom projektu bol výskum a vývoj technológie masovej deacidifikácie a modifikácie papiera viazaných a neviazaných dokumentov vydaných po roku 1850 na kyslom papieri.

V roku 2006 nás finančne podporila Agentúra pre podporu vedy a výskumu, schválením projektu *Prieskum, konzervovanie a kultúrno-historické zhodnotenie pergamenových dokumentov v Slovenskej národnej knižnici*. Projekt bol pridelený na roky 2006 – 2009 a na jeho riešenie sa stretávajú odborníci z rôznych oblastí ako historici, archívári, konzervátori, reštaurátori, informatici, knihovníci a pod. Realizačné výstupy projektu budú predstavené na záverečnom seminári v novembri 2009.

Dňa 8. novembra 2007 bola podpísaná zmluva o vzájomnej spolupráci medzi GCI, VŠVU a SNK na riešenie projektu *Konzervovanie fotografií (Conservation of photographs)*. Jeho hlavnou úlohou je organizovanie prednášok v rámci letných škôl zameraných na analytické metodiky pre popisovanie všetkých druhov fotografických procesov a možností ich spracovania. Projekt potrvá do roku 2011.¹⁵

Najnovšie aktivity Oddelenia konzervovania sú zamerané na oblasť identifikácie a konzervovania fotografií. Z tohto dôvodu sa predpokladalo aj vytvorenie nového pracovného miesta odborníka na identifikáciu fotografických procesov, konzervovanie a reštaurovanie fotografií. Túto, pre nás zatiaľ nie veľmi známu oblasť, začíname pomaly spoznávať vďaka kooperácii s konzervačným inštitútom Getty v Los Angeles a Vysokou školou výtvarných umení v Bratislave. Zámorskí odborníci majú dlhoročné skúsenosti s identifikáciou fotografií a tripartitná spolupráca ústi do organizovania Letnej školy konzervovania fotografií pre odborníkov zo strednej, južnej a východnej Európy, pre ktorú sa tento rok (2009) stane hostiteľom Slovenská národná knižnica v Martine, s organizačným zabezpečením Oddelenia konzervovania.

Bibliografické odkazy

1. ČEPCOVÁ, K., MAKOVÁ, A., HAVLÍNOVÁ, B. Deacidification and stabilization of paper. In *Zborník z medzinárodnej konferencie 3rd Meeting of Chemistry and Life : Chemické Listy*, 99, 2005, s.560-562. ISSN 0009-2770
2. Iron –gall ink corrosion: estimation of the progress of paper degradation using infrared spectroscopy and standard mechanical test . [Aut.:] L. Csefalvayová, B. Havlínová, H. Paulusová, A. Maková, M. Petrovičová. In *Zborník z medzinárodnej konferencie 3rd Meeting of Chemistry and Life : Chemické Listy*, 99, 2005, s.555-557. ISSN 0009-2770

3. MAKOVÁ, A., KUKA, I., KYŠKOVÁ, Z. The use of native, modified starches and cellulose derivatives in restoration-conservation practice : comparison of their adhesive qualities. In *Chemické listy : symposia*, 96, 2002, s. 42-46.
4. MAKOVÁ, A., HAVLÍNOVÁ, B., CSEFALVAYOVÁ, L. Effect of stabilisation procedures of wood containing papers. In *7th European Conference Safeguarded Cultural Heritage : Proceedings of the 7th EC*. Praha : Arcchip, 2007, Volume 2, s.781-785. ISBN 987-80-89246-32-1.
5. Research, conservation and cultural and historical assessment of parchments in the Slovak National Library. [Aut.]: A. Makova, L. Jankovic, I. Kuka, M. Brinckova, Z. Kyskova. In *International Seminar and Workshop Conservation and Restoration of Parchments : Abstract*. Torino, 2008, s. 39.
6. PANGALLO, D., MAKOVA, A. PCR as tool for the identification of animal species used in parchment production. In *International Seminar and Workshop Conservation and Restoration of Parchments : Abstract*. Torino, 2008, s.41.
7. Identifikácia a analýza kresbových techník na vybraných kresbách zo zbierky SNG v Bratislave : technológia prenosu kresby na inú podložku. [Aut.]: J. Dóriová, J. Sanyová, A. Maková, M. Čeppan, D. Štulík. In *Technologia Artis*, 6/2008, s.181-191.
8. Prieskum pergamenových rukopisov v Slovenskej národnej knižnici. [Aut.]: A. Maková, L. Jankovič, I. Kuka, M. Brincková, M. Kyšková. In *Muzea, památky a konzervace= Museums, Monuments and Conservation 2008*. Brno, 2008, s. 171-175. ISBN 978-80-86413-53-2
9. MAKOVÁ, A., KUKA, I. Dezinfekcia ako jeden zo spôsobov ochrany historických dokumentov. In *Knižnice a informácie*, 1997, roč. 29, č.4, s. 164.
10. MAKOVÁ, A.: Dolievanie ako jedna z reštaurátorských technológií. In *Knižnice a informácie*, 1996, roč. 28, č.10, s. 415-420.
11. Fotografické zbierky, ochrana a možnosti ich identifikácie v Slovenskej národnej knižnici. [Aut.]: A. Maková, I. Weissová, M. Valová, V. Lettrichová. In *Muzea, památky a konzervace=Museums, Monuments and Conservation 2008*. Brno, 2008, s. 165–170. ISBN 978-80-86413-53-2
12. Woodpulp paper conservation from newspaper preservation point of view. [Aut.]: A. Maková, J. Hanus, J. Mináriková, I.Kuka, Z. Kyšková. In *Proceedings of the International Conference: Chemical technology of wood, pulp and paper*. Bratislava : STU, 2003, s. 374-381. ISBN 80-227-1942-0.
13. *Kvalitatívne triedenie knižných a archívnych dokumentov na papierovom nosiči : SNK v Martine*. [Aut.]: M. Cedzová, V. Bukovský, J. Hanus, A. Maková, M. Trnková, I. Kuka, A. Boďová. Martin: SNK, 2007. 71s. ISBN 978-80-89301-02-7.
14. MAKOVÁ, A. Konzervovanie Zayovskej knižnice. Časť 5.: Metodický postup a vyhodnotenie konzervovania. In *Knižnica*, 2002, roč. 3, č. 2, s.75-80. ISSN 1335-7026.

15. MAKOVÁ, A. GCI-VŠVU-SNK projekt vzájomnej spolupráce pre oblasť konzervovania fotografií. In *Knižnica*, 2007, roč.8, č.11-12. ISSN 1335-7026.
16. *Preservation and conservation of photographs in the collections of the Slovak National Library in Martin*. [Aut.]: A. Maková, I. Weissová, M. Valová, V. Lettrichová. CD. Martin : SNK, 2007.
17. *Ochrana a konzervovanie fotografií v Slovenskej národnej knižnici v Martine*. [Aut.]: A. Maková, I. Weissová, M. Valová, V. Lettrichová. CD. Martin : SNK, 2008.
18. MAKOVÁ, A., JANKOVIČ. Ľ. Finančný grant pre SNK. Televízia Turiec v Martine 16.5.2007

Presenting the Department of Conservation of the Slovak National Library in Martin

The Department of Conservation represents the activities of book and paper conservation in the Slovak national library. The report describes the profession of conservators as a research workers and practical conservator. There are also presented some current activities of the department within the framework of the international cooperation and project solution.

Tlače 16. storočia – významný doklad knižnej kultúry

Mgr. Klára Komorová, PhD., Slovenská národná knižnica v Martine
komorova@snk.sk

Medzi najvýznamnejšie doklady knižnej kultúry každého národa po kódexoch a inkunábulách patria tlače 16. storočia. Súpisy, katalógy a národné retrospektívne bibliografie poskytujú o nich základné informácie a slúžia na ich registráciu, ochranu a prípadné reštaurovanie. Popisnej a edičnej podobe nášho najvzácnejšieho kultúrneho dedičstva sa venovali odborníci od 19. storočia, hoci sa nedá opomenúť prvé veľké bio-bibliografické dielo retrospektívneho charakteru Dávida Cvitingera.

Dávid Cvitinger (1673-1743), rodák z Banskej Štiavnice, pochádzal z meštianskej rodiny a vo svojom rodisku nadobudol základné vzdelanie. Po štúdiách na nemeckých univerzitách v Berlíne, Štrasburgu, Tübingene a Altdorfe, kde istý čas aj pracoval, sa vrátil do vlasti. Pod vplyvom Daniela Viliama Mollera, ktorý ho nabádal, aby pripravil dielo o spisovateľoch Uhorska a priľahlých oblastí uhorského kráľovstva (Sedmohradska, Dalmácie a Chorvátska), začal pracovať na svojom diele. Nazval ho *Specimen Hungariae literatae virorum eruditione clarorum natione Hungarorum, Dalmatarum, Croatarum, Slavorum atque Transylvanorum ...* (vyšlo roku 1711, Frankfurt – Lipsko). Dielo, ktorého názov v preklade znie *Pokus o dejiny literatúry v Uhorsku, mužov slávnych vzdelaním, národnosťou Uhrov, Dalmatíncov, Chorvátov, Slovincov a Rumunov životopisy, diela, nadpisy a hodnotenia usporiadané v abecednom poriadku*, predstavuje bio-bibliografický súpis vzdelancov, ich život, diela, chvály i kritiky. Pod pojmom „vzdelanci“ Cvitinger rozumel nielen autorov určitých literár-

nych diel, ale aj dejateľov, úradníkov, panovníkov a iných vzdelaných mužov Uhorska, ktorí sa podieľali na kultúrnom povznesení krajiny. Z hľadiska časového vymedzenia Cvitingerovho diela, hornou hranicou je jeho súčasnosť a spodnou vznik uhorského kráľovstva, vláda sv. Štefana. Základnou črtou výberu diel do bibliografie boli Cvitingerovi spisy náučnej a vedeckej tvorby autorov rozmanitých vedných disciplín a rozmanitého určenia. Z diel, ktoré by sme dnes zaradili do beletrie, uvádza v súlade s dobovými estetickými kritériami len poéziu.

Odvíjajúc sa od Cvitingera, viacerí uhorskí, resp. slovenskí vzdelanci sa postupne venovali zostavovaniu súpisov, bibliografií starších vydaní z územia Uhorska, Slovenska, prípadne prác, ktoré sa na našich územiach zachovali. Spomedzi nich by sme mohli spomenúť napr. Juraja Ribaya, Bohuslava Tablica, Mateja Holku, Pavla Jozefa Šafárika, Mikuláša Dohnányho a v neposlednom rade Ľudovíta Vladimíra Riznera s jeho významnou prácou *Bibliografia písomníctva slovenského na spôsob slovníka od najstarších čias do konca r. 1900* (vyd. 1929-1933). V roku 1925, kedy Slovensko bolo súčasťou Československej republiky, začala vychádzať veľká retrospektívna bibliografia *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší do konce 18. století*, ktorej cieľom bolo zaregistrovať celú tlačovú produkciu toho obdobia so zreteľom na spomínaný jazykový aspekt. Aj v tejto monumentálnej práci sú registrované aj tlače 16. storočia v českom a slovenskom jazyku, resp. v slovakizovanej češtine, ktoré vyšli na území Čiech a Slovenska.

Okrem ďalších odborníkov na staré tlače, a špeciálne na inkunábuly, ako boli Boris Bálent, Jozef Repčák, Imrich Kotvan, základnou registrujúcou bibliografiou najstaršej knižnej produkcie z územia Slovenska je *Bibliografia tlačí vydaných na Slovensku do roku 1700* (1972, 1984), ktorú zostavil Ján Čaplovič a dokončil Jozef Telgársky. Patrí medzi moderné slovenské bibliografie a je výsledkom mnohoročnej heuristickej práce autorov. Podchycuje celú tlačovú produkciu slovenských tlačiarní od roku 1477 do roku 1700. Obsahuje 2658 záznamov o tlačiach, ktoré boli v uvedenom období vytlačené v tlačiarniach na Slovensku a 275 záznamov tlačí, o ktorých sa predpokladalo, že boli vydané na Slovensku do roku 1700.

V 80. rokoch 20. storočia sa pozornosť výskumníkov zamerala na ďalšiu oblasť starých tlačí – na tlače 16. storočia, ktoré sa zachovali na území Slovenska. To znamená na provenienčné, resp. posesorské slovaciká zachované v jednotlivých historických fondoch slovenských inštitúcií, pretože táto oblasť doteraz v rámci Slovenska nebola dostatočne preskúmaná. Po vykonaní základného pasportizačného prieskumu v jednotlivých inštitúciách na Slovensku sa zistilo, že sa tu zachovalo cca 27 000 tlačí 16. storočia, ktoré predstavujú mimoriadne cenné doklady knižnej kultúry celoeurópskeho významu. Projekt spracovania, sprístupnenia a publikovania súpisov tlačí 16. storočia zachovaných na Slovensku sa začal riešiť ako čiastková úloha komplexnej výskumnej úlohy Dejiny knižnej kultúry na Slovensku, s názvom Generálny katalóg tlačí 16. storočia zachovaných na území Slovenska. Nakoľko k riešeniu úlohy sa pristúpilo ešte v 80. rokoch 20. storočia a úloha bola zaradená do rezortného výskumu Ministerstva kultúry SR, mali sa na nej zúčastniť všetky vedecké knižnice v Slovenskej republike. Generálny katalóg bol pôvodne rozčlenený do 15 zväzkov, v

ktorých by boli obsiahnuté všetky tlače 16. storočia zachované na Slovensku. Členenie jednotlivých zväzkov malo byť podľa krajov a v nich podľa jednotlivých kultúrnych inštitúcií – v 14 zväzkoch mali byť popísané všetky tlače a 15. zväzok mal byť kumulatívnym zhrnutím, mal predstavovať titulový (názvový) register ku všetkým zväzkom. Hlavným koordinátorom danej úlohy bola Slovenská národná knižnica v Matici slovenskej v Martine.

Keď sa po roku 1989 situácia na Slovensku zmenila, jednotlivé inštitúcie práce na generálnom katalógu tlačí 16. storočia zastavili, resp. ani nezačali, pracovné tempo sa spomalilo a v začatom diele sa pokračovalo najmä na pôde Slovenskej národnej knižnice (SNK). Prioritným cieľom pracovníkov Národného bibliografického ústavu SNK bolo spracovať tlače 16. storočia z tzv. základného fondu knižnice a odprezentovať knižné bohatstvo zachované v SNK. Tak v roku 1993 bol publikovaný prvý zväzok Generálneho katalógu pod názvom *Tlače 16. storočia vo fondoch Slovenskej národnej knižnice Maticy slovenskej* (Zost. H. Saktorová, K. Komorová, E. Petrenková, J. Agnet. Martin : Matica slovenská, 1993). V uvedenom zväzku sa prezentuje 2009 bibliografických záznamov, ktoré podávajú podrobný bibliograficko-katalogizačný popis tlačí. Pri popise sme vychádzali z vtedy platných pravidiel (*Pravidla jmenné katalogizace rukopisů, starých tisků a prvotisků*, aut. F. Horák et al., 1971) a metodického materiálu vydaného v rámci učebných textov *Bibliothecae slovacae* (Komorová et al., 1991). Katalóg je usporiadaný abecedne podľa autorského, resp. názvového záhlavia, s úplným uvádzaním textu titulných listov a impresorských údajov, formátu tlače a kolácie. Popisuje sa zároveň výzdoba tlače, väzba, pričom upozorňujeme na jej pôvodnosť, resp. preväzbu, doslovne sa uvádzajú provenienčné a posesorské údaje, upozorňuje sa na národné bibliografie a súpisy, podľa ktorých sme tlače identifikovali, uvádza sa lokačná signatúra našej knižnice. Katalóg je doplnený 7 registrami – sú to register mien ostatných pôvodcov, register typografov a nakladateľov, posesorský, chronologický, jazykový, register osobných mien z úvodov, dedikácií a pozdravných veršov a register anonymných diel. Za najvýznamnejší môžeme pokladať register posesorský, ktorý nám dokladuje vlastnenie knihy, upozorňuje na osobnosti, ktoré v minulosti zbierali knihy a budovali si knižnice, čím sa výraznou mierou podieľali na šírení kultúry, vzdelanosti a často tieto osoby zohrávali významné úlohy v rámci našich dejín, či už na poli politickom, kultúrnom, hospodárskom.

Slovenská národná knižnica okrem tzv. základného fondu vlastnila a vlastní aj viaceré historické knižnice, ktoré sa viažu k osobnostiam, spolkom, spoločnostiam, cirkevným rádom, šľachtickým rodom a rodinám. Tieto predstavujú ucelené, často kompaktné súbory, v ktorých sa skrývajú cenné zdroje informácií z rozličných oblastí. Pracovníci Národného bibliografického ústavu SNK v rámci projektu Generálneho katalógu spracovali a v jeho 2. zväzku publikovali tlače 16. storočia z piaristických knižníc pod názvom *Tlače 16. storočia v piaristických knižniciach* (Zost. H. Saktorová, K. Komorová, E. Petrenková. Martin : Matica slovenská, 1997) . V tomto zväzku sú podchytené všetky tlače, ktoré sa nachádzajú v tzv. zvoze piaristických knižníc z jednotlivých kláštorov – Bistrita (Rumunsko), Kecskemét, Levice, Nitra, Prievidza, Podolinec, Svätý Jur. V katalógu sa nachádza popis 1861 tlačí. Metodika spracovania a registre tohto zväzku sú v podstate zhodné s 1. zväzkom Generálneho katalógu.

Medzi najvýznamnejšie inštitucionálne knižnice budované od 16. storočia patrí nitrianska Diecézna knižnica. Spracovanie tlačí 16. storočia v tejto knižnici sa stalo predmetom zväzku IX.c Generálneho katalógu, s názvom *Tlače 16. storočia v Diecéznej knižnici v Nitre* (Zost. L. Fábryová. Martin : SNK, 2000). Katalóg obsahuje 1405 záznamov, metodika spracovania je obdobná ako vo vyššie spomenutých zväzkoch.

K spracovávaniu tlačí 16. storočia pristúpila aj Štátna vedecká knižnica v Prešove, ktorá roku 2003 publikovala súpis *Tlače 16. storočia v knižnici Evanjelického kolégia a v Štátnej vedeckej knižnici v Prešove* (Zost. K. Lacko. Prešov : ŠVK, 2003). V katalógu sa nachádza 803 záznamov o tlačiach, ktoré sú vo vlastníctve a v správe tejto knižnice.

Pracovníci Národného bibliografického ústavu SNK sa podieľali aj na spracovaní menších historických celkov a tak boli publikované čiastkové súpisy *Tlače 16. storočia v piaristickej knižnici v Trenčíne* (Zost. V. Strelka, redakčne priprav. K. Komorová. Martin : Matica slovenská, 1996), *Tlače 16. storočia v trnavských knižniciach* (Zost. V. Strelka, K. Komorová, H. Saktorová. Martin : Matica slovenská, 1998) a *Tlače 16. storočia v knižnici Antona Augustína Baníka* (Zost. K. Komorová, H. Saktorová, E. Petrenková. Martin : Slovenská národná knižnica, 2005). V súčasnosti prebiehajú záverečné redakčné práce na ďalšom veľkom zväzku Generálneho katalógu - *Tlače 16. storočia vo františkánskych knižniciach*. Uvedený zväzok sa pripravuje podľa najnovších metodických pravidiel s využívaním počítačovej techniky. Pracuje sa s najnovšími medzinárodnými štandardmi ISBD(A), AACR2 a UNIMARC. Spracovaných je cca 2400 bibliograficko-katalogizačných záznamov a zväzok by mal byť publikovaný v roku 2010.

Na základe rekapitulácie a zhodnotenia spracovaných tlačí 16. storočia, ktoré sa zachovali v jednotlivých inštitúciách na Slovensku môžeme konštatovať, že Slovensko patrí medzi popredné európske krajiny v počte zachovaného bohatstva knižnej kultúry a v mnohých prípadoch vlastníme také tlače, ktoré sú unikátmi, jedinými zachovanými exemplármi. Často sa naše záznamy dostávajú do celoeurópskych retrospektívnych databáz, čím sa upozorňuje na jediný zachovaný exemplár práve v našej knižnici.

16-th century printed books – the important evidence of the book culture

In the presented article the author pays attention to 16-th century prints from the point of view of the basic Slovak originated inventories, catalogues and retrospective bibliographies. The reconstruction of this lists is based on the first bibliography of David Cvitinger – Specimen Hungariae literatae virorum ... (1711) and successive works. The main attention is paid to the grandiose project – The General catalogue of 16-th century printed books preserved in Slovakia which should include in 15 volumes all 16-th century printed books preserved in Slovakia. She present the summary of all published volumes. There have been preserved approximately 27 thousands of 16-th century printed books in Slovakia. Based on the catalogues published by now it can be claimed that our country has an important place in Europe in quantity and physical condition of the 16-th century printed books.

Rekonštrukcia a modernizácia Turčianskej knižnice v Martine

PhDr. Alexandra Kršková, Turčianska knižnica v Martine
kniznica@tkmartin.sk

V prvých aprílových dňoch sa k malej skupinke slovenských knižníc, pre ktoré boli v poslednej dobe vystavané účelové priestory alebo ktoré boli rekonštruované, pripojila po niekoľkých rokoch rekonštrukčných prác Turčianska knižnica v Martine, v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja.

Po štyroch rokoch fungovania v „bojových“ podmienkach sa pracovníci knižnice, ale aj jej návštevníci dočkali. Všetkých tých, ktorí navštívia zrekonštruované knižničné priestory,

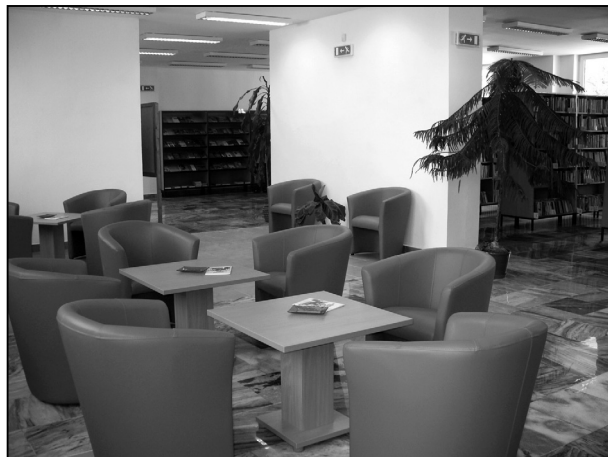
čakajú nielen exteriérové (nové okná, nová fasáda ...) a interiérové zmeny (väčšie, svetlejšie a najmä teplejšie priestory ...), ale predovšetkým zmeny vo fungovaní samotných výpožičných služieb. Tri výpožičné pulty v hlavnej knižničnej budove v centre mesta nahradil jedn. centrálny výpožičný pult, kde sa pri príchode do knižnice hlásia všetci návštevníci, realizujú sa všetky administratívne knižničné práce (prihlasovanie čitateľov, platby) a kde sa zároveň požičiavajú a vracajú dokumenty. Tieto potom knihovníčky triedia a buď priamo odvezú na pomocných vozíkoch na pracovisko beletrie pre dospelých čitateľov, ktoré sa nachádza na prízemí hlavnej budovy tak isto ako centrálny pult, alebo novoinštalovaným nákladným výťahom rozposielajú dokumenty na prvé a druhé podlažie, kde je umiestnené pracovisko náučnej literatúry a pracovisko literatúry pre deti a mládež. Zriadením centrálného výpožičného pultu sme sa pokúsili vyriešiť hneď niekoľko problémov. Jedným z nich bolo tlačenie potvrdení o vypožičaných knihách, čo pri existencii viacerých výpožičných pultov bolo ekonomicky neúnosné. Ďalší problém, ktorý sme rekonštrukciou a následným presťahovaním fondových pracovísk do jednej budovy vyriešili, je ochrana knižničného fondu, ktorú sme zabezpečili inštaláciou bezpečnostných brán pri centrálnom východe z budovy.

Príjemnou novinkou pre návštevníkov a nevyhnutnou pomôckou pre zdravotne postihnutých a mamičky s kočíkmi je inštalácia osobného výťahu, ktorým sa môžu návštevníci knižnice vyviezť bez problémov na prvé aj druhé podlažie. Keďže naším cieľom bolo debarierizovať celú knižnicu, neostalo len pri výťahu, ale všetky priestory vrátane sociálnych zariadení sú už dnes prístupné používateľom bez akýchkoľvek obmedzení. K tomu, aby sa návštevníci cítili v našej knižnici príjemne, slúžia aj nové kresielka a stolíky umiestnené v priestoroch beletrie pre dospelých čitateľov, pri ktorých môžu relaxovať a v tichu a v klude si čítať, či len prezerať krásnu literatúru.

V zrekonštruovaných priestoroch pracoviska náučnej literatúry sa nám podarilo zriadiť a účelovo zariadiť tak prepotrebnú študovňu s niekoľkými internetovými stanicami,

ktorú čitatelia počas takmer celého obdobia rekonštrukčných prác nemali k dispozícii a veľmi im chýbala. Zväčšenie priestorov tohto pracoviska nám umožnilo vytvoriť multi-mediálny priestor s pohodlným sedením, ktorý bude slúžiť na realizáciu predovšetkým informačných hodín. Na najvyššie podlažie, do novovybudovaného podkrovia sa presťahovalo pracovisko literatúry pre deti staršieho školského veku, ktoré tu majú k dispozícii aj študijné miesta s bezplatnými internetovými stanicami a druhá časť je vyčlenená pre deti mladšieho školského veku, predškôľakov, ba aj tých úplne malinkých.

Na každom podlaží je zriadené informačné pracovisko, kde knihovníčky poskytujú používateľom nielen informačné služby, rešeršné či reprografické služby, ale pomáhajú im aj pri výbere literatúry, pri práci s internetom. Túto individuálnu prácu s používateľom, ktorá je v našom type knižnice stále potrebná a žiadaná, nám umožnilo práve zriadenie centrálného výpožičného pultu a tým odbremenenie knihovníčok na jednotlivých pracoviskách od častokrát prácneho výpožičného a administratívneho procesu.

Ďalším dôležitým krokom, ktorý sme uskutočnili počas rekonštrukcie a realizáciou ktorého sme vytvorili podmienky na online prepojenie centrálnej knižnice s pobočkami a tým na zlepšenie knižnično-informačných služieb, bolo vybudovanie novej počítačovej siete a novej serverovne. Pomyselnou čerešničkou na torte (aj keď nie úplne dokončenej – ešte nás toho veľa čaká) bola inštalácia interiérového informačného systému, ktorý má pomôcť návštevníkom bez problémov sa orientovať v nových priestoroch.

Čo dodať na záver? Pracovníci knižnice i jej návštevníci prešli v uplynulých štyroch rokoch zaťažujúcou skúškou. Keď však dnes vidíme výsledok toho celého štvorročného obdobia, hovoríme si, že to stálo za to a už teraz plánujeme ako budeme (ak nám budú sudičky a predovšetkým náš zriaďovateľ naklonení) realizovať druhú etapu rekonštrukcie, počas ktorej máme v pláne zrekonštruovať tretí knižničný pavilón a vybudovať letnú čítareň v knižničnej záhrade.

Predstavujeme nového člena SAK

Knižnica BIBIANY

*PhDr. Hana Ondrejčková, Knižnica BIBIANY,
medzinárodného domu umenia pre deti v Bratislave
kniznica@bibiana.sk*

Knižnica BIBIANY je špeciálna knižnica zameraná na oblasť zahraničnej a domácej literárnej a ilustračnej tvorby pre deti a mládež, ako aj na odbornú literatúru o umení a o literatúre pre deti a mládež. Zároveň zabezpečuje dokumentačné a informačné služby pre potreby BIBIANY, medzinárodného domu umenia pre deti v Bratislave, v celom rozsahu jej (jeho) pôsobnosti.

Knižnica vznikla roku 1987 ako súčasť novovzniknutého domu umenia pre deti – BIBIANY s úlohou sledovať, sústreďovať, evidovať a sprístupňovať knižné a informačné pramene z oblastí jej záujmu (rozvoj estetického cítenia a tvorivosti u detí, propagácia knižnej kultúry, kvalitnej detskej literatúry a umenia pre deti vo všetkých žánroch).

Základom knižnice sa stal fond kníh z Bienále ilustrácií Bratislava. Ide o celosvetovo jedinečnú zbierku detských kníh, ktorá ponúka porovnanie širokého rozsahu ilustračných, autorských a vydavateľských tradícií a kultúr najrôznejších krajín takmer z celého sveta. Knižnica získava pravidelne do svojich fondov aj knihy ocenené v súťažiach a na podujatiach organi-

zovaných BIBIANOÚ a knihy z iných projektov, na ktorých BIBIANA participuje (Najkrajšie knihy Slovenska, Najkrajšie a najlepšie detské knihy Slovenska jari, leta, jesene a zimy; Čestná listina IBBY; BARFIE). Vďaka širokému rozsahu činnosti Slovenskej sekcie IBBY (International Board on Books for Young People – Medzinárodná únia pre detskú knihu) pôsobiacej pri BIBIANE, knižnica získava darom množstvo ďalšej kvalitnej detskej literatúry (Fond slovenských ilustrátorov, Fond slovenských autorov, Fond zahraničných autorov, Fond študovne). Protiváhu zbierkam kníh pre deti a mládež tvorí špecializovaný fond odbornej literatúry domácej a zahraničnej. Fond knižnice dnes tvorí spolu 15 100 knižničných jednotiek.

Svojím špecializovaným zameraním slúži knižnica predovšetkým odborníkom pracujúcim v oblasti teórie a výskumu jednotlivých druhov a žánrov umenia pre deti, redak-

torom, študentom stredných a vysokých škôl, výtvarníkom, vydavateľom, knihovníkom a spolupracujúcim domácim a zahraničným inštitúciám. Vzhľadom na unikátnosť svojich fondov sprístupňuje knižnica tieto fondy verejnosti výlučne prezenčnou formou; absenčné výpožičky sa poskytujú iba zamestnancom BIBIANY a na výstavy organizované BIBIANOU.

Knižničný katalóg sa buduje zatiaľ v off-line režime, pripravuje sa jeho zverejnenie na internete.

Knižnica zabezpečuje kompletnú dokumentáciu o aktivitách BIBIANY (výstavy, programy, divadelné predstavenia), vykonáva monitoring ohlasov v tlači a elektronických médiách, buduje kartotéky o ilustrátoroch a autoroch literatúry pre deti. V knižnici sa budujú databázy o oceneniach na Bienále ilustrácií Bratislava a v súťaži Najkrajšie knihy Slovenska. Knižnica BIBIANY pripravuje zverejnenie týchto databáz a ďalších digitálnych zbierok na internete v rámci projektu Digitálna BIBIANA.

Viac o knižnici pozri na <http://www.bibiana.sk/kniznica.html>.

Zo života nečlenských knižníc

Väzenská knižnica v Ústave na výkon trestu odňatia slobody v Hrnčiarovciach nad Parnou

mjr. Mgr. Ľudmila Vráblová, Ústav na výkon trestu odňatia slobody v Hrnčiarovciach nad Parnou

Jedným z prostriedkov penitenciárneho zaobchádzania s odsúdenými je vzdelávanie a kultúrno-osvetová činnosť. Neoddeliteľnou súčasťou týchto prostriedkov je aj činnosť väzenských knižníc v rámci Zboru väzenskej a justičnej stráže. Väzenské knižnice v slovenských ústavoch na výkon trestu odňatia slobody sa nesústreďujú len na poskytovanie výpožičnej služby čitateľom, čiže na realizáciu výpožičiek knižničných jednotiek podľa záujmu čitateľov z radov odsúdených, ale ich náplňou je i cieľavedomé ovplyvňovanie týchto záujmov rozvojom individuálnej a skupinovej práce s čitateľmi zameranej tak, aby napomáhala proces resocializácie odsúdených a plnenie účelu výkonu trestu odňatia slobody, pričom hlavný dôraz sa kladie na zvyšovanie všeobecného a odborného vzdelávania odsúdených. Väzenské knižnice môžeme teda považovať za zariadenia, ktorých primárne poslanie spočíva v rozvoji všestranného vzdelávania odsúdených a v zvyšovaní ich kultúrnej a odbornej úrovne.

Za týmto účelom bola služobným úradom zriadená v Ústave na výkon trestu odňatia slobody v Hrnčiarovciach nad Parnou väzenská knižnica pre odsúdených. Jej knižničný fond v súčasnosti tvorí 7439 knižničných jednotiek (kn.j.), ktoré knižnica získala kúpou alebo darom. Na obnovu knižničného fondu sa využívajú prevažne finančné

prostriedky pridelené z rozpočtu podľa ekonomických možností ústavu. V roku 2008 ročný prírastok predstavoval 62 kn.j., z toho 29 kn.j. sa získalo kúpou (v sume 281,05 EUR) a 33 kn.j. darom. O činnosti väzenskej knižnice a výpožičnom poriadku sú odsúdení informovaní po umiestnení do ústavu a prostredníctvom ponukových listov kultúrno-osvetovej činnosti. Knižničný fond väzenskej knižnice môžu využívať všetci odsúdení na základe ich záujmu, k dispozícii majú knižničný katalóg. Môžu taktiež navštevovať čítareň väzenskej knižnice za účelom prezenčných výpožičiek. Na ilustráciu uvádzame, že v roku 2008 sa vo väzenskej knižnici ústavu uskutočnilo 6085 výpožičiek, z toho 187 prezenčných (od januára 2009 až doposiaľ sa poskytlo 2270 výpožičiek).

V ústave je okrem väzenskej knižnice zriadená i zamestnanecká knižnica, ktorej knižničný fond v súčasnosti tvorí 1007 kn.j. Knižničný fond oboch knižníc je evidovaný v základnej odbornej evidencii, ktorú tvorí knižničný program WIN/ISIS, prí-

Beseda s. P. Dvořákom

rastkový zoznam a zoznam úbytkov. Základná odborná evidencia je vedená v elektronickej forme prostredníctvom príslušného softvérového modulu knižničného programu WIN/ISIS. Činnosť väzenskej knižnice sa zabezpečuje v zmysle Rozkazu generálnej riaditeľky č. 4/2009 o postavení a činnosti knižníc v Zbore väzenskej a justičnej stráže v súlade so Zákonom č. 183/2000 Z.z. o knižniciach, v doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 27/1987 Zb. o štátnej pamiatkovej starostlivosti a v zмене a doplnení zákona č. 68/1997 Z.z. o Matici slovenskej v znení neskorších predpisov. Zabezpečuje ju odsúdený, ktorý je pracovne zaradený do funkcie knihovníka vo väzenskej knižnici ústavu a pedagóg oddelenia výkonu trestu, ktorý zároveň zabezpečuje aj činnosť zamestnaneckej knižnice. Väzenská knižnica ústavu okrem svojej základnej funkcie – výpožičnej služby – poskytuje čitateľom z radov odsúdených aj iné možnosti zmysluplného využitia voľného času počas výkonu trestu odňatia slobody.

Stalo sa už tradíciou, že pri príležitosti Týždňa slovenských knižníc Väzenská knižnica Ústavu na výkon trestu odňatia slobody v Hrnčiarovciach nad Parnou v spolupráci s knižnicou Juraja Fándlyho v Trnave organizuje pre odsúdených

Beseda s F. Kellem a D. Kollárom

podujatia v priestoroch ústavnej galérie. V predchádzajúcich ročníkoch to boli besedy so spisovateľmi Pavlom Dvořákom („Rozhovory s Pavlom Dvořákom“, súčasťou besedy bola aj prezentácia najnovšej knihy Pavla Dvořáka *Stopy dávnej minulosti – Slovensko v Uhorskom kráľovstve*), Františkom Kelem a riaditeľom vydavateľstva Dajama Danielom Kollárom („Krásy a krásy Slovenska“).

V rámci 10. ročníka Týždňa slovenských knižníc, ktorý vyhlásila Slovenská asociácia knižníc v dňoch 23. až 29. marca 2009 v duchu motto „Knižnice pre všetkých“, sa v ústave uskutočnila beseda na tému Pripomíname si 90. výročie úmrtia M.R. Štefánika. Besedy sa zúčastnil PhDr. Marián Pauer, fotograf a kurátor výstav, ktorý odsúdeným predstavil knihu *Obrázopis sveta objektívom M.R. Štefánika*. Knižnicu Juraja Fándlyho na besede zastupovala Benjamína Jakubáčová, zástupkyňa riaditeľky, ktorá odsúdených oboznámila so životopisom a dielom Mariána Pauera. Odsúdení v priebehu besedy prekvapili svojimi vedomosťami a znalosťami z histórie a záujmom o danú problematiku.

Deň ľudovej rozprávky

16. marec je deň, ktorý nie je označený ako sviatok v žiadnom kalendári. A predsa si ho v knižniciach pripomíname s plnou vážnosťou a radosťou. Je to totiž sviatok, ktorý si vymysleli samotní knihovníci v rámci kampane Slovensko Dobšinskému pri príležitosti 180. výročia narodenia nášho najväčšieho rozprávkára v minulom roku. Knihovníci boli požiadaní o nápady a potom za jednotlivé nápady hlasovali. Nápad urobiť si z dňa narodenín Pavla Dobšinského sviatok ľudovej rozprávky jednoznačne zvíťazil.

V minulom roku si tento deň knižnice pripomenuli rôznymi spôsobmi a veľmi aktívne. (Keby Pavol Dobšinský žil, išiel by si nohy zodrať od behania po besedách ..) Spomedzi naozaj rôznorodých aktivít: maratónov čítania, prezentácií, hlasných čítaní, noci v knižnici a pod. nápadne vykukla jedna. Geniálna svojou jednoduchosťou a originálna nápadom. V Knižnici Juraja Fándlyho v Trnave po Dobšinskom pátrali. Nie u seba na oddeleniach, dokonca aj sklady nechali na pokoji. V Trnave po Dobšinskom pátrali samotní čitatelia doma vo svojich knižniciach. A že aj čosi našli!

V druhom roku osláv Dňa ľudovej rozprávky preto nebolo divu, že sme siahli práve po trnavskom nápade. Dámy v knižnici s jeho použitím súhlasili (vrelá vďaka!) a tak sme v marci pod hlavičkou Knižnice Juraja Fándlyho v Trnave, Slovenskej asociácie knižníc, Spolku slovenských knihovníkov a Pracovnej skupiny zameranej na prácu s deťmi a mládežou (OKS SNK) vyhlásili celoslovenské pátranie po Dobšinskom. Na výzvu úžasne zareagovalo 63 knižníc, veľkých aj malých, krajských, mestských, obecných aj školských a čo bolo prekvapením, ozvala sa aj Tlačová agentúra SR a dožadovala sa podrobných informácií.

Deň ľudovej rozprávky 2009 prekonal všetky očakávania. (Pavol Dobšinský by mal určite radosť!) Do pátrania sa zapojili stovky pátračov (presný počet nemáme, lebo nie každá knižnica poskytla práve túto informáciu), ktorí do knižníc priniesli 3657 kníh (toto číslo je však tiež nepresné, v skutočnosti je vyššie). Na stránkach Infolibu o svojom pátraní referovalo 51 knižníc, a tak sme sa dozvedeli, že:

- najstaršiu knihu objavili v Mestskej knižnici v Tisovci – kniha *Dobry strelec : výber z Prostonárodných slovenských rozprávok* z roku 1937 s ilustráciami Štefana Bednára
- pátranie objavilo slovenské rozprávky v inojazyčných vydaniach: *A naposholdasz paripa (Slncový kôň)* v Novohradskej knižnici v Lučenci, *Slovenské pohádky* v Knižnici P.O. Hviezdoslava v Prešove a *Contes slovaques* v Školskej knižnici ZŠ Staničná v Košiciach

- v Školskej knižnici Knihomol' zo ZŠ Májové námestie v Prešove bol ku knižke pripojený aj čitateľský denník z roku 1964, v ktorom bol dátum prečítania knihy
- v Obecnej knižnici v Dohňanoch objavili najmenšiu knižku (10 x 10 cm)
- potešujúcim bolo aj pátranie v Špeciálnej základnej škole internátnej v Topoľčanoch, kde pátrali deti pochádzajúce prevažne zo slabšieho sociálneho prostredia, knihy Pavla Dobšinského napriek tomu doma ponachádzali
- vo viacerých knižniciach boli najaktívnejší prváci, najpočetnejšou individuálnou skupinkou bola mamička s tromi deťmi, ktorá zavítala do trnavskej knižnice, kam priniesla štyri knihy *Slovenských rozprávok*
- v Banskej Štiavnici niektorí návštevníci knižnice dokonca utekali do obchodu kúpiť si Dobšinského rozprávku, len aby sa mohli do pátrania zapojiť
- v prinesených knihách sa objavili rôzne venovania, napríklad k 1. cene Maturity odborára v roku 1975 (Oravská knižnica Antona Habovštiaka, Dolný Kubín), k MDŽ (Zemplínska knižnica v Trebišove), krásne venovanie objavili knihovníčky Mestskej knižnice v Krupine: „Keď v dospelosti otvoríš túto knihu, vedz, že Ti bola daná z čistej lásky a pre radosť. Venovali krstný a Jana.“

Zaujímavostí z pátrania je skutočne veľmi veľa. Všetky správy a fotodokumentácia sú uverejnené na portáli Infolib, v sekcii Detské knižnice, podzložka Slovensko Dobšinskému. Pátranie po Dobšinskom vzbudilo naozaj živý ohlas, reakcie knihovníkov a verejnosti boli veľmi pozitívne. Jedinou výhradou bola námietka k trvaniu akcie, mnohí by privítali, keby sa po Dobšinskom pátralo viac dní. Či to tak bude, uvidíme. Isté však je, že Deň ľudovej rozprávky bude aj na budúci rok.

*Mgr. Gabriela Futová, Knižnica P.O. Hviezdoslava v Prešove
gabriela.futova@gmail.com*

Týždeň slovenských knižníc 2009

V dňoch 23.-29. marca 2009 sa už po desiatykrát uskutočnil Týždeň slovenských knižníc. Celoslovenské podujatie, ktoré vyhlasuje Slovenská asociácia knižníc, je príležitosťou pozitívne zviditeľniť prácu knižníc ako kultúrnych a vzdelávacích inštitúcií.

Slávnostné otvorenie Týždňa slovenských knižníc (TSK) sa konalo v zrekonštruovaných priestoroch vestibulu Slovenskej národnej knižnice v Martine. Jeho súčasťou bolo sprístupnenie výstavy Od hlinených tabuliek po digitalizáciu a medzinárodný výstavný projekt Cesty slovenskej knihy – Od Proglasu k postmoderne, ktorý predstavuje vývoj knihy a knižníc od starovekých čias po súčasnosť. V Prešovskom samosprávnom kraji otvorili TSK tri „sudičky-knižničky“. Podujatie bolo spojené aj s tradičným odovzdaním ceny Slovenskej asociácie knižníc SAKAČIK 2008. Za súbor výnimočných komunitných projektov toto ocenenie získala Hornozemplínska knižnica z Vranova nad Topľou. V Trnavskom kraji bol TSK otvorený v Knižnici Juraja Fándlyho v Trnave, kde sa pri tejto príležitosti uskutočnilo oceňovanie knihovníkov

za jednotlivé okresy. Zároveň boli prezentované najzaujímavejšie aktivity počas TSK v kraji a nová služba v Knihnici Juraja Fándlyho – WiFi pripojenie v čitárni.

V duchu ústredného motta „Knihnice pre všetkých“ pripravili vedecké, akademické, verejné regionálne, mestské aj obecné knižnice množstvo podujatí pre široké spektrum svojich návštevníkov, ale aj odbornú knihovnícku verejnosť.

Najväčšia časť podujatí bola už tradične venovaná deťom. Mladí čitatelia mali možnosť stretnúť sa so známymi spisovateľmi, ilustrátormi a inými zaujímavými osobnosťami. Do Žiliny zavítala autorka liečiteľskej knihy pre deti Ľubica Hybenová, do Rimavskej Soboty Danuša Dragulová-Faktorová, v Pezinku deti besedovali s Veronikou Šikulovou a v Piešťanoch predstavili svoju knihu *Rozprávky z čarovnej záhrady* Peter Glocko a Martin Kellenberger. Knihnica pre mládež mesta Košice pripravila stretnutie s autorom science-fiction Jozefom Žarnayom a spisovateľom Romanom Bratom.

V knižnici Juraja Fándlyho v Trnave sa deti oboznámili so zvláštnymi potrebami znevýhodnených ľudí na stretnutí s nevidiacim knihovníkom PhDr. Júliusom Bartekom, deti z Piešťan a okolia sa mohli stretnúť s lodným kapitánom Františkom Mockom. V Staromestskej knižnici v Bratislave sa uskutočnila beseda so šéfredaktorkou časopisu *Bobík* Vierou Dobiášovou o knihe *Dr.Oga nelieči*, ktorá sa venuje protidrogovej tematike. Knihnica v Dunajskej Strede pripravila pre deti prednášku a besedu s psychologičkou Miriam Johancsíkovou z pedagogicko-psychologickej poradne. V pezinскеj knižnici pri príležitosti 60. výročia družobných kontaktov miest Pezinok a Mladá Boleslav pripravili hostia z partnerskej Knihovny mesta Mladá Boleslav pre deti seminár o detskej literatúre s názvom Jak vzniká pohádka.

Veľký úspech malo tradične podujatie Noc s Andersenom – tajomná rozprávková noc plná hier a súťaží, ktorú deti trávili v knižnici. Projekt vznikol na počesť slávneho dánskeho rozprávkára, ktorého výročie narodenia – 2. apríl – sa slávi ako Medzinárodný deň detskej knihy. Tento rok sa do Noci s Andersenom zapojilo vyše 830 knižníc, detských klubov a základných škôl zo štyroch štátov. V Považskej knižnici v Považskej Bystrici sa okrem čítania niesla v znamení spoznávania nočnej oblohy, hviezd, planét i galaxií, ale aj hľadania knižničného pokladu či lampiónového sprievodu, ktorý navštívil aj primátor mesta MUDr. Miroslav Adamec. V Novohradskej knižnici v Lučenci prečítal deťom rozprávku jej riaditeľ PhDr. Pavol Urbančok, nechýbala ani diskotéka, čítanie rozprávok pred spaním s baterkou a veľa zaujímavého zo života vo svojej krajine porozprával deťom hosť knižnice, Holanďan žijúci na Slovensku Rudolf Kooijman. Podobné podujatie zrealizovala Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne pod názvom Noc čierneho jednorozca. Stretnutie fanúšikov fantasy, sci-fi a hororu a nočné čítanie bolo podporené Nadáciou pre deti Slovenska – Hodina deťom, knižnými darmi vydavateľstiev Fragment Bratislava a Tatran Bratislava. Účastníci si mohli vyskúšať svoju kreativitu v hodine tvorivého písania, program spestrili aj žánrové videofilmy.

Počas TSK sa uskutočnil aj 2. ročník detského čitateľského maratónu Čítajme si ..., celoslovenského projektu Linky detskej istoty pri Slovenskom výbore pre UNICEF, v

rámci ktorého sa deti pokúsili o prekonanie minuloročného rekordu. Krstnou mamou projektu je pani Oľga Feldeková a jeho cieľom bolo zapojiť do čítania súčasne vo viacerých mestách Slovenska čo najväčší počet detí. Po vlaňajšom úspechu sa tento rok podujatie realizovalo v 95 knižniciach. Podľa tlačovej správy, ktorú vydala Linka detskej istoty 26. marca 2009, najpočetnejší detský čitateľský maratón spojil na Slovensku 10 798 detí. Slovenský rozhlas – Rádio Regina spojilo 5 knižníc na západnom Slovensku čítaním jednej rozprávky. Projekt Slovenského rozhlasu Spojíme sa rozprávkou mal za cieľ dostať do povedomia poslucháčov niekoľko ideí – že čítať je krásne, že čítanie spája ľudí, že rozprávka nám nedáva zabudnúť na detstvo, lásku, víťazstvo dobra nad zlom.

V mnohých knižniciach vyhlásili víťazov čitateľských, výtvarných a literárnych súťaží, ocenení boli najaktívnejší čitatelia i knihovníci. V Staromestskej knižnici v Bratislave sa uskutočnilo slávnostné vyhodnotenie 4. ročníka veľkej čitateľskej súťaže Čítam, čítaš, čítame. Podmienkou súťaže bolo prečítať aspoň 5 kníh a víťazi mali možnosť stráviť Noc s Andersenom v knižnici Ružinov. Malokarpatská knižnica Pezinok vyhodnotila celoslovenskú Literárnu a výtvarnú súťaž za rok 2008. Hostami výtvarnej časti boli maliari-ilustrátori Peter Uchnár a Nana Furiya, literárnu časť poctili svojou prítomnosťou spisovateľky Denisa Fulmeková a Veronika Šikulová. Vo Verejnej knižnici Michala Rešetku v Trenčíne sa uskutočnilo krajské kolo 42. ročníka Vansovej Lomničky – festivalu umeleckého prednesu poézie a prózy. V Zemplínskej knižnici Gorazda Zvonického súťažili v prednese poézie a prózy deti z Detského domova v Michalovciach .

V Hornonitrianskej knižnici v Prievidzi vyhodnotili 6. literárnu súťaž pre žiakov základných škôl v meste Prievidza Píšem, píšeš, píšeme ..., ktorá sa uskutočnila v spolupráci s Miestnym odborom Matice slovenskej v Prievidzi. Jej cieľom je podchytiť nadané deti, poskytnúť im odbornú pomoc pri rozvoji ich talentu a najlepšie literárne práce predstaviť v zborníku vydanom Hornonitrianskou knižnicou a ďalšími partnermi. V Rimavskej Sobote prebehol 17. ročník autorskej literárnej prehliadky detí základných škôl a osemročných gymnázií okresov Rimavská Sobota a Revúca pod názvom Zlatá krajina. Záštitu nad podujatím prevzal predseda Banskobystrického samosprávneho kraja Ing. Milan Murgaš, CSc. V Knižnici Juraja Fándlyho v Trnave bola v rámci slávnostného otvorenia TSK vyhlásená súťaž vo vlastnej tvorbe Literárny salón Trnava a anketa pre deti Najkrajšia kniha.

Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne vyhlásila výsledky regionálnej súťaže Kniha roka 2008. O víťazovi mohla hlasovať široká verejnosť a súčasťou stretnutia bola beseda s autorom najpopulárnejšej knihy Petrom Karcolom. V Krajskej knižnici Ľudovíta Štúra vo Zvolene sa uskutočnila Korunovácia kráľa detských čitateľov, ktorá vyvolala veľký záujem aj zo strany médií. Záznamy z korunovácie v knižnici boli zverejnené vo verejnoprávnej Slovenskej televízii, na televíznych regionálnych kanáloch, v denníkoch, v Slovenskom rozhlase v relácii Halabala a „malý kráľ čitateľov“ mal dokonca to šťastie, že mohol položiť otázku aj prezidentským kandidátom p. Ivanovi Gašparovičovi a p. Ivete Radičovej, ktorí ju zodpovedali v programe STV 1 na predvolebnom stretnutí. Najlepších, t.j. najaktívnejších čitateľov vyhodnotili aj v

TSK v Považskej Bystrici

Považskej knižnici, tento rok už po jedenásťkrát. Stretnutie otvorila riaditeľka knižnice Mgr. Viera Baničová, ktorá im odovzdala knižné ceny a zároveň korunovala Kráľovnú čitateľov 2008. Ceny Knihovník roka a Najaktívnejší čitateľ boli odovzdané v Žitnoostrovej knižnici v Dunajskej Strede.

Krajská pobočka Spolku slovenských knihovníkov, Banskobystrický samosprávny kraj a Krajská knižnica Ľ. Štúra vo Zvolene zorganizovali pod

záštitou predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja Deň knihovníkov Banskobystrického kraja 2009. Na slávnostnom podujatí sa zúčastnili aj predsedníčka Spolku slovenských knihovníkov Ing. Silvia Stasselová, vedúci Odboru cestovného ruchu a kultúrneho dedičstva Ing. Ladislav Monček a ďalší hostia. Pamätné listy a finančné ocenenie odovzdal 10 zástupcom knižníc kraja za dlhoročnú prácu a rozvoj knihovníctva predseda samosprávneho kraja Ing. Milan Murgaš, Csc.

V mnohých knižniciach privítali na stretnutí s čitateľmi svojich regionálnych autorov. V Malokarpatskej knižnici v Pezinku sa uskutočnila beseda s mladou pezinskou autorkou Gabikou Weissovou a krst jej knihy *Diagnóza F50*. Hornonitrianska knižnica Prievidza pripravila pre študentov stredných škôl besedu s Mariánom Krčíkom, regionálnym autorom literatúry faktu. Novohradskú knižnicu v Lučenci navštívila uznávaná ilustrátorka a výtvarníčka z oblasti fantastiky Martina Pilcerová. Verejná knižnica Jána Bocatia v Košiciach pripravila stretnutie s domácou autorkou Janou Bodnárovou. Liptovská knižnica Gašpara Fejérpataky Belopotockého v Liptovskom Mikuláši privítala Oľgu Kollovú, spisovateľku z Ružomberka.

Mnohé knižnice si svojimi podujatiami pripomenuli výročia významných osobností. V Galante sa uskutočnilo podujatie pri príležitosti 160. výročia úmrtia básnika Sándora Petőfiho – poetické pásmo z jeho diela pre deti z materských škôl. V trnavskej knižnici si pripomenuli 90. výročie úmrtia významného slovenského rodáka Milana Rastislava Štefánika za účasti autorov Dušana Kováča a Mariána Pauera. Pri príležitosti 90. výročia pomenovania mesta Bratislavy a 90. výročia narodenia Márie Ďuríčkovej sa uskutočnil 3. ročník spoločného podujatia bratislavských verejných knižníc Jarný maratón s knihou, spojený s dramatizáciou povesti *Otcovia mesta* v podaní členov divadla LUDUS a besedou o knižke *Bratislavské povesti*. Literárna hodina pre študentov považskobystrického gymnázia na tému Pavol Országh Hviezdoslav a jeho Ežo Vlkolinský bola spomienkou na veľikána slovenskej literatúry a 160. výročie jeho narodenia, ktoré si pripomíname tento rok. Uskutočnil sa tam aj Deň s rozprávkárom Pavlom Dobšinským – prezentácia o jeho živote a tvorbe, tvorenie príbehu z desiatich rozprávok P. Dobšinského i vyhodnotenie najkrajšej ilustrácie ľudovej rozprávky. Výročie narodenia najvýznamnejšieho slovenského rozprávkára si pripomenuli napr.

aj v Dolnom Kubíne, kde sa v spolupráci so Slovenským rozhlasom zrealizovalo hlasné čítanie klasickej rozprávky P. Dobšinského *Cesta k slncu*.

Pri tvorbe svojho programu nezabudli knižnice ani na dospelých čitateľov a širokú verejnosť. V Trnave sa pod názvom Humor je korenie života uskutočnilo stretnutie pre milovníkov humoru a satiry v rámci novozaloženého klubu Fórum humoristov. Hostami podujatia boli Tomáš Janovic, Berco Trnavec a Juraj Šebesta. V Rimavskej Sobote pripravili pre dospelých čitateľov stretnutie s historikom Andrejom Štiavnickým a jeho dielom o Alžbete Bátoriovej.

TSK v Žiline

V Malokarpatskej knižnici v Pezinku sa uskutočnil Pezinský jarný literárny festival – cyklus stretnutí s pezinskými literárnymi osobnosťami a ich tvorbou. Jeho hostami boli Peter Bittner, Patrik Lančarič, Peter Pavlac, členovia Divadla PIKI Katarína Aulitisová a Ľubomír Piktora. Vihorlatská knižnica v Humennom pripravila pre svojich návštevníkov literárno-hudobné soaré s dvojnásobným laureátom prestížnej ceny Anasoft litera za domácu prózu, spisovateľom Milanom Zelinkom, spojenú s prezentáciou jeho bibliografie a premietaním dokumentu o autorovi. V Knižnici Antona Bernoláka v Nových Zámkoch sa uskutočnila beseda s historikom a spisovateľom Dušanom Kováčom.

V Knižnici Jána Kollára v Kremnici sa čitateľky mohli stretnúť s autorkou ženských románov Máriou Ďuranovou, Verejná knižnica Jána Bocatia v Košiciach privítala obľúbenú moderátorku a spisovateľku Evitu Urbaníkovú. V Gemerskej knižnici Pavla Dobšinského v Rožňave sa pri príležitosti Medzinárodného dňa planetárií uskutočnila prednáška RNDr. Zdeňka Komárka na tému Človek a astronómia. Verejná knižnica Michala Rešetku v Trenčíne pripravila pre verejnosť podujatie s názvom Slovenská spoločnosť v období neslobody – besedu s historikmi Martinom Lackom a Františkom Neupauerom z Ústavu pamäti národa, spojenú s premietaním dokumentu Prežili sme gulag, za prítomnosti režiséra Ondreja Krajňáka. Pozvanie piešťanskej knižnice na stretnutie so študentmi i verejnosťou prijal známy lekár a uznávaný odborník v oblasti zdravej výživy MUDr. Igor Bukovský. V Galante sa uskutočnila prezentácia zvukových kníh pre obyvateľov Ústavu služieb a domova dôchodcov Patria, v Hornozemplínskej knižnici vo Vranove nad Topľou stretnutie so zrakovo postihnutými, spojené s predstavením novej pomôcky pre nevidiacich – elektronickej čítacej lupy.

Významným počinom smerom k širokej verejnosti bol program Fórum humoristov v nákupnom centre Aupark, čítačka regionálnych literátov z Trnavského kraja (Tomáš Janovic, Mikuláš Jarábek, Eva Jarábková-Chabadová, Vojtech Haring, Marián Mrva), ktorá bola súčasťou štvordňového event podujatia V Auparku ožívajú knihy.

Veľa slovenských knižníc zorganizovalo pre verejnosť Dni otvorených dverí – exkurzie na svoje pracoviská, informačné hodiny či slávnostné zápisy divákov do knižnice.

Mnohých čitateľov prilákala do knižníc možnosť bezplatného zápisu, bezplatného predĺženia členstva či odpustenie sankčných poplatkov. V záujme zvýšenia informačnej gramotnosti niektoré knižnice zorganizovali bezplatné kurzy používania internetu pre seniorov či mamičky.

Týždeň slovenských knižníc dostal priestor aj v médiách. O svojich aktivitách informovali knižnice v rozhlase, televízii, v tlači regionálneho i celoslovenského rozsahu, na svojich webových stránkach, vydali množstvo propagačných materiálov.

Na záver možno skonštatovať, že 10. ročník Týždňa slovenských knižníc splnil svoje poslanie – ukázal v očiach verejnosti knižnice ako životaschopné, neustále sa vyvíjajúce inštitúcie, schopné plniť vysoké nároky, ktoré na ne dnešná doba kladie.

*Ing. Margita Galová, Mestská knižnica v Piešťanoch
galova@kniznica.sk*

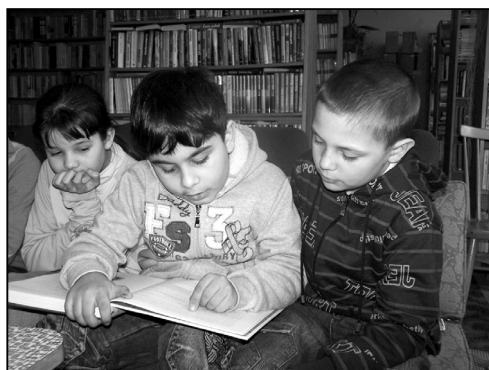
Čítajme si ... 2009

Linka detskej istoty spojila 10 798 detí v najpočetnejšom detskom čitateľskom maratóne na Slovensku

Ako šlo vajce na vandrovku? Nuž, ako každý tovariš, čo sa chce vyučiť za majstra – rozkotúľalo sa kade ľahšie, tak, aby nenarazilo do dačoho, čo je tvrdšie. Ved' tovariš nemusí si hneď hlavu rozbiť, aj keď je smelý – nie je žiadna hanba ostať celý. Šlo teda naše vajce na vandrovku a prvý, koho postretlo bol rak. „Kam ideš?“ spýta sa vajce raka. „A ty kam?“ spýta sa rak. „Ja idem na vandrovku“, vraví vajce. „Nepriď sa ku mne?“ „Čo je viac ako tovariš? Dvaja tovariši!“ pomyslel si rak a pridal sa k vajcu. Boli dvaja – mali za dvoch odvahy. Idú, idú, stretnú kačku. „Kam ideš?“ spýta sa vajce kačky ...

*Lubomír Feldek: Veľká kniha slovenských rozprávok.
Reader's Digest Výber, 2003.*

Týmito slovami odštartoval 26. marca o 9 hod. ráno v knižniciach po celom Slovensku druhý ročník detského čitateľského maratónu „Čítajme si“, ktorý zorganizovala Linka detskej istoty pri Slovenskom výbore UNICEF v spolupráci so Slovenskou asociáciou knižníc a ďalšími partnermi. Deti sa ním pokúsili prekonať minuloročný rekord v „Najpočetnejšom detskom čitateľskom maratóne“ na Slovensku.

Deti potrebujú zmysluplné naplnenie voľného času, o čom pracovníkov Linky detskej istoty deň čo deň presvedča aj obsah prijatých detských hovorov. V konkurencii televízie, počítačov a iných podnetov moderného sveta popularita čítania prudko klesá. Linka detskej istoty chce svojím projektom „Čítajme

si“ zatriktívniť knihu v detských očiach. Prínos knihy v živote detského čitateľa zhrnula detská psychologička Katarína Trlicová nasledovne: „Čítanie vytvára pre dieťa intimitu, kedy je samo s hrdinami knihy a nikto neovplyvňuje jeho prežívanie. Zároveň rozvíja detskú fantáziu, predstavivosť a zlepšuje celý jeho verbálny prejav. U dieťaťa, ktoré veľa číta je predpoklad, že sa dokáže ľahšie vyjadrovať, lepšie reprodukuje a je komunikatívne na vyššej úrovni.“

V prvom roku podujatia sa do čítania zapojilo 2912 detí z rôznych kútov Slovenska. Tým sa podarilo ustanoviť Slovenský rekord o „Najpočetnejší detský čitateľský maratón“. Tento úspech bol motiváciou k vytvoreniu tradície podujatia.

V roku 2009 sa uskutočnilo v marci, mesiaci knihy. Náhodne vybraný termín krásne zapadol do Týždňa slovenských knižníc. Tak sa zrodila spolupráca medzi Slovenskou asociáciou knižníc a Linkou detskej istoty. Jej výsledkom bolo zaradenie projektu „Čítajme si ... 2009“ medzi ťažiskové podujatia 10. ročníka Týždňa slovenských knižníc.

Nad detským čitateľským maratónom opätovne prevzala záštitu spisovateľka Oľga Feldeková. „Som rada, že môžem opäť podporiť detský čitateľský maratón ČÍTAJME SI, a budem sa tešiť, ak sa Linke detskej istoty podarí z tohto podujatia vytvoriť tradíciu. Je pekné, ak svoje deti nielenže vedieme ku knihe, ale ak tento čas trávim spolu s nimi“, povedala na margo podujatia Oľga Feldeková.

Organizátorov milo prekvapil vysoký záujem zo strany knižníc. Do podujatia sa zapojili tak veľké krajské a mestské knižnice ako aj tie menšie obecné, ba aj školské. Nakoniec sa čítalo na 95 miestach po celom Slovensku.

26. marca sa od deviatej do pätnástej hodiny deti striedali pri čítaní slovenských rozprávok. Po prečítaní sa každý detský účastník podpísal na veľký plagát, ktorý ostal knižnici ako pamiatka na tento deň. Každé zapojené dieťa sa iste rado príde do knižnice na plagát pozrieť a hrdo sa pochváli kamarátom či rodičom, že sa stalo súčasťou tohto krásneho podujatia.

Atmosféru v knižniciach vystihuje reakcia pani Evy Berkovej z Mestskej knižnice L.V. Riznera v Novom Meste nad Váhom: “Bola to krásna akcia, pri ktorej sa vytvorila neopakovateľná atmosféra. Pozvané triedy prichádzali presne, takže sme nemali žiadne hluché miesto, dokonca ani cez obed. Pripadali sme si ako v rozprávke: v knižnici bolo rušno, deti sedia okolo stola, čítajú a netrpezlivo čakajú, kedy na nich príde rad. Ostatné si vyberajú v regáloch a čakajú na svojich kamarátov. Ďakujeme.“

V rámci podujatia sa v Bratislave uskutočnila diskusia venovaná téme detského čítania, za prítomnosti spisovateľky a krsťnej mamy projektu O. Feldekovej, podpredsedníčky výboru Národnej rady SR pre kultúru a médiá Magdalény Vášáryovej, predsedníčky Slovenskej asociácie knižníc Daniely Gondovej, profesorky literatúry Márie

Kusej, spisovateľky Tone Revajovej, riaditeľa Miestnej knižnice Petržalka Ernesta Húsku, zástupcu agentúry Slovenské rekordy Igora Svitoka, riaditeľky Linky detskej istoty Evy Dzurindovej, detskej psychologičky a odbornej garantky Linky detskej istoty Kataríny Trlicovej a ďalších hostí. Kým sa pri okrúhlom stole horlivo diskutovalo, na Linke detskej istoty dobrovoľníci usilovne zbierali výsledky z celého Slovenska. V závere diskusie boli verejnosti oznámené potešujúce výsledky. K novému slovenskému rekordu o „Najpočetnejší detský čitateľský maratón“ sa spoločnými silami dočítalo 10 798 detí z celého Slovenska.

Po zozbieraní všetkých potrebných formulárov s menami zapojených detí prebehlo losovanie desiatich výhercov knižných cien od vydavateľstva Reader's Digest Výber Slovensko, s.r.o. Prví traja dostali aj *Knihu slovenských rekordov*.

Linka detskej istoty a zapojené knižnice aj tento rok spojili deti Slovenska pri čítaní kníh, za výraznej podpory partnerov detského čitateľského maratónu „Čítajme si“ Týmito partnermi boli:

- Slovenská asociácia knižníc
- Agentúra Slovenské rekordy
- Vydavateľstvo Reader's Digest Výber Slovensko, s.r.o.
- Bittner print, s.r.o. – najväčší poskytovateľ digitálnych tlačových služieb na Slovensku
- InfoLIB – portál pre knižničnú a informačnú teóriu a prax
- Murova čítareň.

*Zuzka Horváthová, Linka detskej istoty pri Slovenskom výbore UNICEF
zuzkaldi@unicef.sk*

Dni detskej knihy na Kysuciach 31. marca až 2. apríla 2009

Podujatie Dni detskej knihy môžeme nazvať aj Festivalom detskej knihy. Tento malý festival knižnej tvorby pre deti putuje každoročne po Slovensku vždy do inej regionálnej (príp. mestskej) knižnice. Po 25 rokoch zavítal opäť na Kysuce do Kysuckej knižnice v Čadci, ktorá sa na tri dni stala metropolou slovenskej detskej knihy. Pri tejto príležitosti sme si my sentimentálnejší (ale aj pracovne starší) knihovníci zaspomínali na Týždeň detskej knihy, ktorý sa konal 27.-31. marca 1984 vo vtedajšej experimentálnej Okresnej knižnici v Čadci. Pripravoval ho v tom čase Zväz slovenských spisovateľov a Kruh detskej knihy spolu s vydavateľstvom Mladé letá, zúčastnilo sa ho aj české vydavateľstvo literatúry pre deti a mládež Albatros. Delegáciu tvorcov detských kníh viedol národný umelec Rudo Móric. Mnohí z terajších prítomných boli v tejto skupine. Pri pozieraní fotografií padlo množstvo humorných poznámok na rozdielny výzor účastníkov.

Festival, ktorý sa konal 31. marca až 2. apríla 2009, zožal tiež veľký úspech u tých, pre ktorých bol určený – u malých čitateľov. Zaslúžili sa o to hlavní organizátori BIBIANA – medzinárodný dom umenia pre deti Bratislava, Slovenská sekcia Medzinárodnej únie pre detskú knihu (IBBY), Žilinský samosprávny kraj, hlavný odborný gestor na Kysuciach – Kysucká knižnica v Čadci, Asociácia organizácií spisovateľov Slovenska, Spolok slovenských spisovateľov, Slovenská asociácia knižníc, Krajská pobočka Spolku slovenských knihovníkov. Celé podujatie si pod svoju záštitu zobral predseda Žilinského samosprávneho kraja Ing. Juraj Blanár.

Tvorcovia kníh pre deti a organizátori

Kysucká knižnica v Čadci sa snažila toto podujatie zrealizovať tak, aby nemalo len miestny rozmer, ale aby sa z neho stalo regionálne podujatie. Primátori Čadce Ing. Jozef Vražel a Kysuckého Nového Mesta Ing. Ján Hartel významne participovali na príprave a realizácii Dní detskej knihy na Kysuciach, čo svedčí o tom, aký význam vidia v detskej knihe pre osobnostný rozvoj detí a ich čitateľskej gramotnosti. Ich záujem o podujatie ocenili aj členovia delegácie tvorcov detských kníh, ktorí zavítali do nášho regiónu. Organizátori vysoko ocenili aj finančnú podporu podujatia prostredníctvom Grantového systému pre kultúru Žilinského samosprávneho kraja a z Grantového systému Mesta Čadca.

Otvorenie DDK na kráľovskom dvore

Festival Dni detskej knihy slávnostne otvorili obyvatelia a členovia Kysuckého rozprávkového kráľovstva 31. marca. Tento slávnostný akt sa konal na kráľovskom dvore kráľa Ondreja I. Dobrotivého za účasti kráľoviča Ondreja 004. Kráľovskí ceremoniári privítali predstaviteľov sveta fantázie – delegáciu tvorcov detských kníh, ktorú viedol Ján Beňo a tvorili ju Tomáš Janovic, Miroslav Cipár, Gabriela Futová, Toňa Révajová, Peter Karpinský, Anna Olšovská, Ján Navrátil, Jana Šimulčíková, Július Balco, Miro Regitko, Roman Brat, Ivan Szabo, Gabriela Škorvánkova, Eva Hornišová, Marianna Grznárová, Ondrej Nagaj, Martin Kellenberger a Juraj Martiška, predstaviteľov Medzinárodného domu umenia pre deti BIBIANA, riaditeľa Ing. Petra

Tvrdoňa a vedúcu oddelenia knižnej kultúry a Slovenskej sekcie IBBY Mgr. Evu Cíferuskú a predstaviteľov ďalších organizátorov. Na slávnostnom otvorení bol predstavený plagát k Medzinárodnému dňu detskej knihy a kráľovský hovorca prečítal posolstvo pre deti, ktoré pre tento ročník pochádza až z ďalekého Egypta. Bohatý program si pripravili deti zo základných umeleckých škôl v Čadci a súbory pri Dome kultúry v Čadci. Zároveň boli otvorené výstavy ilustrácií: Slovenskí ilustrátori ocenení na BIB 1967 až 2005, Ilustrátori ocenení na BIB 2007, Grand prix BIB 1967 až 2007 a výstava Najkrajšie a najlepšie detské knihy 2004 až 2007. Delegáciu tvorcov detských kníh a organizátorov Dní detskej knihy na Kysuciach podvečer prijal primátor Mesta Čadca Ing. Jozef Vražel na Mestskom úrade v Čadci.

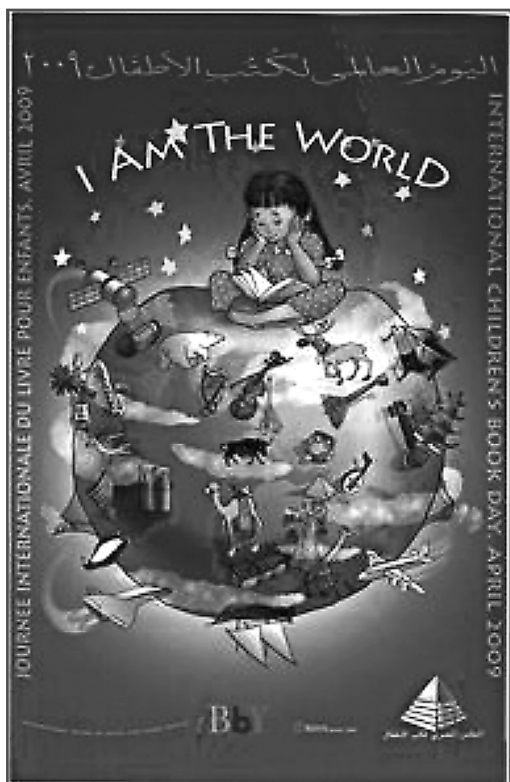
Nasledujúce dva dni sa v knižniciach a na školách okresov Čadca a Kysucké Nové Mesto konalo množstvo besied, rozhovorov detí s ich obľúbenými autormi a autogramiády spisovateľov a ilustrátorov. Spolu sa uskutočnilo 32 týchto podujatí. S tvorcami detských kníh sa stretlo vyše 1700 detí kysuckého regiónu.

1.apríla sa pre knihovníkov, učiteľov a rodičov konal odborný seminár s názvom Deti a knihy, ktorý mal za úlohu zhodnotiť súčasný stav čítania detí, čitateľskej gramotnosti a perspektívy knihy ako nositeľa informácií u mládeže. Seminár pripravovali pod odbornou garanciou knihovníčok Kysuckej knižnice v Čadci deti základných škôl mesta Čadca a žiaci osemročného gymnázia J.M. Hurbana v Čadci. Seminár vychádzal z ankety (prieskumu zaznamenaného na filme), ktorú urobili malí aktéri medzi svojimi rovesníkmi na školách, kde zisťovali záujmy detí, či rady čítajú a čomu sa venujú vo voľnom čase. S hlavným príspevkom Rodič, pedagóg a knihovník ako dôležité faktory pre rozvoj čitateľskej gramotnosti detí, vystúpila na seminári PhDr. Elena Sakálová z Katedry knižničnej a informačnej vedy Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Na seminári prezentovali svoju činnosť v

oblasti práce s detským čitateľom knihovníci regionálnych knižníc Žilinského kraja a Gabika Futová predstavila možnosti využívania internetu ako pomôcky a návodu pre prácu s knihou pre deti a mládež.

Na tretí deň sa celá delegácia tvorcov detských kníh presunula do okresu Kysucké Nové Mesto. Centrom sa stala Mestská knižnica v Kysuckom Novom Meste, kde delegáciu privítal primátor mesta Ing. Ján Hartel. Po tom, ako sa na školách a v školských knižniciach uskutočnili besedy so spisovateľmi a ilustrátormi, vedúci delegácie Ján Beňo vyhodnotil priebeh a prínos práve sa končiacoho festivalu detskej knihy a poďakoval sa všetkým, ktorí sa zaslúžili o úspešný priebeh Dní detskej knihy 2009.

Plagát k Medzinárodnému dňu detskej knihy na tento ročník navrhol Hani D. El-Masrí z Egypta.

Posolstvo k Medzinárodnému dňu detskej knihy 2009 znie:

Ja som svet

Ja som svet a svet – to som ja
pretože prostredníctvom svojej knihy
môžem byť čímkoľvek, čím sa mi len zachce.
Slová a obrázky, verše aj próza
ma unášajú na miesta ďaleké i blízke.

V krajine sultánov a zlata
Tisíc príbehov vyrozprávaných
o lietajúcich kobercoch, kúzelných lampách.
Džinovia, démoni, vykrádači hrobov a Sindibádi
rozprávajú svoje tajomstvá Šeherezáde.

Každým slovom na každej stránke
cestujem časom a priestorom.
A na krídlach fantázie
letí moja duša ponad súš i oceány.

Čím viac čítam, tým mi je jasnejšie,
že so svojou knihou
budem vždy
v tej najlepšej spoločnosti.

*Mgr. Janka Mudríková, Kysucká knižnica v Čadci
kysucka@kniznica-cadca.sk*

Najkrajšie knihy Slovenska

Súťaž je pokračovateľom tradície založenej v roku 1965, ktorá od svojho vzniku sleduje zámer zvyšovať výtvarnú úroveň a kvalitu polygrafického spracovania kníh. Pod názvom Najkrajšie knihy Slovenska je to 17. ročník súťaže. Jej hlavným usporiadateľom je BIBIANA, medzinárodný dom umenia pre deti, spoluusporiadateľmi sú: Ministerstvo kultúry SR (MK SR), Ministerstvo školstva SR (MŠ SR), Slovenská národná knižnica (SNK) a Zväz polygrafie na Slovensku (ZPnS).

Knihy prihlásené do súťaže a zaraďujú a hodnotia v siedmich skupinách:

- a) vedecká a odborná literatúra,
- b) krásna literatúra,
- c) literatúra pre deti a mládež,
- d) učebnice,
- e) knihy o výtvarnom umení a obrazové publikácie,

- f) bibliofilské tlače,
- g) študijné práce poslucháčov výtvarných a polygrafických škôl.

Prihlásené knihy hodnotí 20-členná odborná porota podľa výtvarných a polygrafických hodnôt i podľa súhry všetkých zložiek knižného celku. Každý rok tak vzniká ocenená kolekcia maximálne 20 kníh, ktoré spĺňajú náročné výtvarné a technické kritériá a sú vyhlásené za Najkrajšie knihy Slovenska.

Autorovi, vydavateľovi alebo tlačiarni udeľujú usporiadatelia súťaže ceny:

- Cenu MK SR vydavateľstvu za celkovú výtvarnú a technickú kvalitu knihy,
- Cenu MK SR autorovi za vynikajúce ilustrácie,
- Cenu MK SR autorovi za vynikajúcu grafickú úpravu,
- Cenu MK SR vydavateľstvu za bibliofilské vydanie,
- Cenu MŠ SR vydavateľstvu za učebnicu,
- Cenu ZPnS tlačiarni za mimoriadne polygrafické spracovanie,
- Cenu BIBIANY vydavateľstvu za najkrajšiu detskú knihu,
- Cenu SNK za študentskú prácu.

Slávnostné odovzdávanie ocenení sa konalo 22. apríla 2009 v Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca. V ten istý deň bola v BIBIANE otvorená výstava Najkrajšie knihy Slovenska 2008, ktorá trvala do 31. mája 2009.

Ceny udelené v súťaži Najkrajšie knihy Slovenska 2008:

- Cena MK SR vydavateľstvu za celkovú výtvarnú a technickú kvalitu knihy:
Vydavateľstvo Ikar, a.s., Bratislava za knihu
Kamil Peteraj: *Toto je moja reč*
- Cena MK SR autorovi za vynikajúce ilustrácie:
Peter Uchnár za knihu
James Matthew Barrie: *Peter Pan* (Vydavateľstvo Slovart s.r.o., Bratislava)
- Cena MK SR autorovi za vynikajúcu grafickú úpravu:
Pavel Choma za knihu
Ján Kudlička – Juraj Kuniak: *Mystérium krajiny* (vyd. Liptovská galéria P.M. Bohúňa, Liptovský Mikuláš)
- Cena MK SR vydavateľstvu za bibliofilské vydanie:
Vydavateľstvo Igor Cvacho, Žilina za knihu
Marián Geišberg: *Panta rei*
- Cena MŠ SR vydavateľstvu za učebnicu:
Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá za knihu
Lýdia Melišková: *Matematika pre 9. ročník špeciálnych základných škôl*

- Cena Zväzu polygrafie na Slovensku tlačiarňi za mimoriadne polygrafické spracovanie:
Tlačiarne Banská Bystrica, s.r.o. za knihu
Ladislav Bielik – Eugen Gindl: *August 1968* (vyd. Slovart s.r.o., Bratislava)
- Cena BIBIANY vydavateľstvu za najkrajšiu detskú knihu:
Vydavateľstvo BUVIK za knihu
Milan Rúfus: *Anjeličku, môj strážničku*
- Cena Slovenskej národnej knižnice za študentskú prácu:
Daniela Olejníková: *Slávik* (vyd. Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave)

Mgr. Eva Cíferská, BIBIANA, medzinárodný dom umenia pre deti v Bratislave
ciferska@bibiana.sk

Stromy a my

Triedenie odpadu, šetrenie energiami, úcta k prírode či ochrana stromov ako kyslíkových bômb našej planéty boli hlavné témy podujatia s názvom Stromy a my, ktoré v stredu

29. apríla t.r. deťom materských, základných a stredných škôl pripravila Mestská knižnica v Piešťanoch v spolupráci s Mestom Piešťany a neziskovou organizáciou ProPolis.

Druhý ročník celodenného putovania zázračným svetom rozprávkových i skutočných stro-

mov ponúkol pestrý program zameraný na environmentálnu výchovu ako súčasť moderného životného štýlu. Odštartovala ho zaujímavá hodinka otázok a odpovedí o prírode Deti v zelenom so spisovateľkami Martou Šurinovou a Ľubicou Kepštovou, zástupkyňou šéfredaktora detského časopisu *Slniečko*. Na podujatí s názvom Čo videli stromy malí čitatelia diskutovali so spisovateľom Romanom Bratom a ilustrátorom Miroslavom Regitkom na tému rozprávkových knižiek o stromoch. Veselá beseda bola spojená s premietaním časti večerníčkového seriálu a súťažným kvízom, ktorý pre hostí vymysleli samotné deti.

Originálnu tvorivú dielňu s názvom Čarovná kôra stromov pripravila Daniela Olejníková z Asociácie ilustrátorov. Deti si pod jej vedením zhotovili motýle ukryté na kôre stromov. Na divadelnom predstavení O čom spieval les, s motívmi obľúbených rozprávok Karla Čapka O psíčkovi a mačičke, vystúpilo Teátro Neline. Škôlkári sa naučili aj to, ako uhasiť požiar a čo spraviť s odpadkami, ktoré spoločne poupratovali.

Na prednáške krajinnej architektky Ing. Evy Wernerovej Stromy Piešťan si stredoškôláci vypočuli zaujímavé informácie o najvzácnejších piešťanských stromoch z jej rov-

nomennej slovensko-nemeckej knižky. Piešťany sa ako zatiaľ jediné mesto na Slovensku môžu pýšiť vlastnou knihou o stromoch. Návštevníci knižnice si mohli pozrieť aj výstavu najkrajších stromov z Piešťan fotografa Ľubomíra Škorňáka. V spolupráci s občianskym združením Pangaea pripravil študent ekológie Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre Pavol Stranovský pre piešťanských gymnazistov prednášku o lužných lesoch a ich ochrane, spojenú s projekciou.

O triedení odpadu a jeho ďalšom využití prišli zvedavé deti základných škôl poučiť zástupcovia referátu životného prostredia Mestského úradu v Piešťanoch. Deti sa zabavili aj na literárnom kvíze Poznám taký strom, kde podľa básničiek, bájok a rozprávok dokresľovali obrázky (nielen) rozprávkových stromov. Návštevníci Mestskej knižnice v Piešťanoch si mohli súčasne pozrieť výstavu výtvarných prác detí materských škôl *Môj priateľ strom*.

Bohatý program ôsmich podujatí venovaný aprílu – mesiacu lesov mal výchovný i súťažno-zábavný charakter a už aj najmladšia generácia prevedčila o vysokej ekologickej gramotnosti. Deti všetkých vekových kategórií sa nenútenou formou učili, že aktívna ochrana životného prostredia nie je módnym trendom, ale inštinktom sebazáchovy.

*Simona Ďurdíková, Mestská knižnica v Piešťanoch
info@kniznica.sk*

Knihovníci rokovali o úlohách knižníc v rozvoji kľúčových kompetencií jednotlivca

Desať odborných príspevkov, zameraných na problematiku kľúčových kompetencií a úloh knižnice pri ich rozvíjaní, si dňa 22. apríla 2009 vypočuli pracovníci rôznych typov knižníc od Pezinku až po Vranov nad Topľou v rámci 9. ročníka odborného seminára, ktorý pripravila Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici v spolupráci so Slovenskou asociáciou knižníc.

Cieľom podujatia bolo objasniť a priblížiť odbornej knihovníckej obci pojem „kľúčové kompetencie“ a jeho chápanie v rámci jednotlivých vedných odborov, poskytnúť detailnejšiu charakteristiku týchto kompetencií, ktorých rozvoj môžu knižnice podporiť svojou činnosťou, predstaviť konkrétne projekty na úrovni EÚ i v rámci Slovenska, zamerané na prácu s čitateľom, ktoré napomáhajú rozvoj kľúčových kompetencií a pomôcť špecifikovať kľúčové kompetencie knižnično-informačného pracovníka 21. storočia.

Podujatie otvorila riaditeľka ŠVK v Banskej Bystrici PhDr. Oľga Lauková, ktorá vo svojom príhovore zdôraznila nevyhnutnosť neustáleho vzdelávania sa pracovníkov knižníc, nutnosť ich promptného reagovania na zmeny v spoločnosti i na potreby návštevníkov a čitateľov.

Úvodný referát RNDr. Michala Blašku, PhD. z Katedry inžinierskej pedagogiky Technickej univerzity v Košiciach, s názvom Rozvíjanie kľúčových kompetencií vo vzdelávaní, bol zameraný na objasnenie dôležitosti uvádzania kľúčových kompetencií do spoločenskej praxe, vzdelávacích programov škôl a celoživotného vzdelávania. Autor, ktorý sa problematike dlhodobo venuje, definoval kľúčové kompetencie ako „zvnútornený, vzájomne prepojený súbor nadobudnutých vedomostí, zručností, schopností, postojov a hodnotových orientácií, ktoré sú dôležité pre kvalitný rozvoj osobnosti jednotlivca, jeho aktívne zapojenie sa do spoločnosti, uplatnenie v zamestnaní a jeho celoživotné vzdelávanie“. V príspevku podrobne charakterizoval východiská pre rozvoj kľúčových kompetencií v európskej dimenzii, vysvetlil ich pojem a štruktúru, uviedol stratégie pre ich rozvíjanie vo vzdelávaní a poukázal na ich význam. Na záver poďakoval knižniciam za ich neoceniteľný prínos v oblasti rozvoja kľúčových kompetencií hlavne u detí a mládeže.

Informačná gramotnosť detí a mládeže (úlohy knižnice pri podpore kľúčových kompetencií mladej populácie) – tak nazvala svoj príspevok PhDr. Elena Sakálová, PhD. z Katedry knižničnej a informačnej vedy Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Poukázala v ňom na základné problémy súčasného vzdelávania pri vytváraní čitateľských a informačných kompetencií žiakov. Venovala sa aj špecifikácii základných úloh školských knižníc a ďalších typov knižníc národného knižničného systému pri získavaní a rozvoji čitateľskej a informačnej gramotnosti detí a mládeže.

Mgr. Gabriela Futová z Knižnice P.O. Hviezdoslava v Prešove, vedúca pracovnej skupiny pre prácu s deťmi a mládežou pri Odbore pre knižničný systém SR Slovenskej národnej knižnice, koordinátorka projektu Murova čítareň a známa slovenská spisovateľka, nadviazala na predchádzajúci príspevok, pričom sa zamerala na praktické ukážky aktivít a projektov rozvíjajúcich kľúčové kompetencie detí a mládeže, ktoré na Slovensku prebiehajú. V príspevku Príležitosti knižníc v rozvíjaní kľúčových kompetencií detí a mládeže (dôvody, spôsoby, nápady a komunikácia) predstavila detské oddelenia knižníc ako miesta často prvého kontaktu dieťaťa s knihou, s informačným zdrojom i ako dôležité miesta nevšedného priblíženia literatúry k dieťaťu. Prezentovala zároveň prednosti knižníc v porovnaní so školami či inými výchovno-vzdelávacími zariadeniami v oblasti rozvoja kľúčových kompetencií. Detská knihovníčka by podľa nej mala byť hlavne „profesionálnou poradkyňou (poznať fond a byť sčítaná), vynaliezavou a tvorivou umelkyňou (pretože tvorivosť zvyšuje záujem detí), psychologičkou a pedagogičkou a tak trochu aj druhou mamou.“ Ako G. Futová uviedla: „Príležitosti knižníc v rozvíjaní kľúčových kompetencií nezávisia vždy od financií, dôležitejšia je tu nápaditosť“. Účastníkov seminára z radov detských knihovníkov iste inšpirovali metodické návody a prehľady aktivít pre deti, vystavené na podstránke Detské knižnice na portáli www.infolib.sk, na ktoré vo svojom vystúpení upriamila pozornosť.

M.A. J. Schrastetter

Uspokojovanie edukačných potrieb v séniu – takto nazval obsah svojho vystúpenia vedúci Katedry andragogiky Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, doc. PaedDr. Miroslav Krystoň, CSc., ktorý sa zameril na problematiku kvality života ľudí v seniorskom veku. Zdôraznil, že „kvalita života človeka je v celom jeho ontogenetickom spektre determinovaná súborom rôznych činiteľov, medzi ktoré nepochybne patrí aj rozvoj jeho kľúčových kompetencií. Ak sa v súčasnosti niečo v súvislosti s výchovou a vzdelávaním človeka zdôrazňuje, tak je to určite ich biodromálny – celoživotný charakter. Typickým znakom seniorskej edukácie je, že napĺňa edukačné potreby seniorov v prevažnej miere podľa ich osobných záujmov, pričom v korelačnom vzťahu využíva už získané skúsenos-

ti starších ľudí.“ V našich podmienkach sa vo vzťahu k seniorskej edukácii historicky etablovali viaceré inštitúcie – najznámejšie sú univerzity tretieho veku. Okrem nich sa však v edukácii seniorov výrazne angažujú aj ďalšie subjekty, včítane knižníc, „ktoré svojim návštevníkom môžu poskytnúť synergicky pôsobiace edukačné podmienky opierajúce sa o: jasnú cieľovú orientáciu edukácie, prepracované vzdelávacie programy, kvalifikovaných realizátorov, potrebné poznatkové zázemie (odbornú literatúru, študijné pomôcky), realizačný priestor (učebne, študovne, klubovne), inšpiratívne prostredie a odbornú podporu seba výchovným procesom.“

Ako posledný v rámci dopoludňajšieho bloku odznel príspevok: Trénování paměti a mozkový jogging v knihovnách jako podpůrný nástroj v procesu celoživotního učení. Predniesla ho certifikovaná lektorka, kolegyňa zo Studijní vědecké knihovny v Hradci Králové Mgr. Klára Fialová. Ako uviedla, kurzy trénovanie pamäte sú v Českej republike veľmi obľúbené, vychádzajú prevažne z filozofie České společnosti pro trénování paměti (www.trenovanipameti.cz), ktorá vznikla roku 1998. Vo svojom príspevku upozornila na význam schopnosti celoživotne sa vzdelávať a definovala trénovanie pamäte a mozgový jogging ako „neoddeliteľnú súčasť procesu učenia sa, či ako podpurný nástroj pre zvýšenie sebadôvery a pozitívneho prístupu k vlastným schopnostiam“. Účastníkom seminára predstavila obsahovú náplň kurzov trénovanie pamäte, ktoré pripravujú v SVK v Hradci Králové pravidelne už od roku 2006.

Počas obedňajšej prestávky mali účastníci seminára možnosť vypočuť si zaujímavú prezentáciu hosťa, Ing. Ladislava Gažu, oceneného titulom Začínajúci podnikateľ roka 2008, ktorý predstavil interaktívnu elektronickú knihu – *PortaBook*.

Popoludňajší blok príspevkov bol zameraný na kľúčové kompetencie knižnično-informačného pracovníka 21. storočia. Úvodný referát Vplyv rozvoja informačno-komunikačných technológií na zmeny odborných knižníckych kompetencií, žiaľ, pre zaneprázdnenosť jeho autora doc. PhDr. Dušana Katuščáka, PhD., generálneho riaditeľa Slovenskej národnej knižnice v Martine, neodznel. Časovú rezervu sme tak mohli dať k dispozícii ďalším zaujímavým príspevkom.

Kompetenciám knihovníkov a informačných profesionálov v medzinárodnom kontexte sa venovala Ing. Silvia Stasselová z Knížnice a informačného centra Stavebnej fakulty Slovenskej technickej univerzity v Bratislave, predsedníčka Spolku slovenských knihovníkov.

V príspevku poukázala na skutočnosť, akým významným spôsobom môžu získavať a rozvíjať svoje kľúčové kompetencie knižnično-informační pracovníci zapojení do činnosti profesionálnych združení. Ešte viac je to viditeľné v krajinách strednej Európy, kde sú združenia vedené dobrovoľníkmi, nie plateným personálom. Svoje vystúpenie doplnila zaujímavou prezentáciou vyhlásení zahraničných kolegov, pracujúcich vo výboroch jednotlivých zahraničných asociácií (ALA – American Library Association, NYLA – New York Library Association a pod.). Knihovníci, ktorí sa zapájajú do práce v združeniach, môžu nadobudnúť nové skúsenosti, ktoré môžu ďalej využiť vo svojej bežnej práci, môžu si vyskúšať aktivity, s ktorými sa predtým nestretli, pretože nesúvisia s ich prácou (plánovanie podujatí, editovanie odborného periodika, príprava na nové zodpovednosti vo vlastnej inštitúcii). Práca vo výboroch je spôsob ako dosiahnuť nové zručnosti a znalosti. Možno sa venovať aktivitám, s ktorými už máme skúsenosti, avšak na oveľa vyššej a komplexnejšej úrovni. Ako zdôraznila Ing. Stasselová, knižničné združenia sú v medzinárodnom meradle najvýznamnejšími iniciátormi neustáleho definovania nových, aktualizovaných súborov kompetencií moderného knižničného profesionála. Uviedla tiež príklady úspešného certifikovania knihovníkov v zahraničí (ADBS – Francúzsko, ALA-APA – USA, CILIP – Veľká Británia).

Na príspevok Ing. Silvie Stasselovej nadviazala Mgr. Zlata Houšková, vedúca oddelenia vzdelávania Knižničného inštitútu Národnej knihnice Českej republiky (Národní knihovna ČR) a tajomníčka SKIP ČR svojím príspevkom *Kompetence versus představy a co s tím...* – Ako uviedla, medzinárodná certifikácia kompetencií v odbore knihovníckych a informačných služieb je oblasť, ktorej sa SKIP venuje už mnoho rokov. Cieľom vydania publikácie *Evropský průvodce kompetencemi odborných pracovníků v oboru knihovnických a informačních služeb* v českom jazyku v rokoch 1999 a 2006 bola propagácia tejto problematiky medzi odbornou verejnosťou. Zavedenie certifikácie sa však dodnes stretáva s viacerými problémami, hlavne finančného charakteru, ale tiež s malou podporou manažmentu knižníc. *Evropský průvodce kompetencemi v KIS* je však mnohostranne využiteľný ako metodický materiál pre odborné školy, odborné neformálne vzdelávanie, evaluáciu a autoevaluáciu, využitie v personálnej práci a pod. Popis 33 okruhov odborných kompetencií v štyroch úrovniach a dvadsať hlavných schopností pre výkon profesie dáva dobrý prehľad o nárokoch kladených na profesiu. Jeho využitie pri koncipovaní odborného vzdelávania dokumentujú príklady konkrétnych vzdelávacích aktivít v ČR.

Z. Houšková

Po Mgr. Zlate Houškovej vystúpil so svojím príspevkom *Rozdelenie kompetencií v medzinárodných a interdiscipli-*

nárnych projektoch na príklade konzorciálneho projektu „Digitálne fórum Stredná a Východná Európa – DIFMOE“ ďalší zahraničný účastník – Jan Schrastetter, M.A. z Inštitútu pre spoluprácu v strednej a východnej Európe KOMIOS v Bratislave (Institut für Kooperation in Mittel- und Osteuropa). Cieľom jeho prednášky bolo priblíženie rozdelenia kompetencií v rámci medzinárodného štruktúrovaného digitalizačného projektu, na ktorom sa zúčastňujú na jednej strane štátne inštitúcie, na druhej strane súkromné inštitúcie rôzneho zamerania z rôznych odborov. Pretože DIFMOE je novým projektom, v tomto zmysle bola prednáška J. Schrastettera akousi priebežnou správou, ktorá odzrkadľovala doterajšie skúsenosti.

Ako posledný odznel príspevok PhDr. Olgy Doktorovej, vedeckej tajomníčky ŠVK v Banskej Bystrici, ktorá sa venovala téme Kľúčové kompetencie a ich význam pri realizácii aktivít knižnice ako komunitného centra. V rámci dlhodobého trendu budovať knižnice ako komunitné centrá vyzdvihla nevyhnutnosť rozvíjať nasledovné kľúčové kompetencie pracovníkov knižníc: organizačné, manažérske a koordinačné schopnosti, zvládnutie propagačných aktivít a PR, schopnosť nadviazať spoluprácu s inštitúciami doma i v zahraničí, znalosti v oblasti finančného plánovania, administratívy a kontroly.

Príspevky, ktoré na seminári odzneli, budú v plnom znení publikované v zborníku, ktorý vyjde v najbližších dňoch. Na záver chcem vysloviť slová vďaky štedrým sponzorom podujatia – firme Suweco SK a Goetheho inštitútu v Bratislave, vďaka ktorým sme mohli pripraviť toto odborné podujatie opäť na vyššej úrovni.

*PhDr. Blanka Snopková, Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici
snopkova@svkbb.sk*

Ďakujeme za SAKAČIKa

Týždeň slovenských knižníc má v Prešovskom samosprávnom kraji svoju tradičnú vysokú úroveň. Slávnostné otvorenie Týždňa sa uskutočňuje v zasadačke predsedu VÚC za účasti predstaviteľov všetkých typov knižníc, pôsobiacich v Prešovskom kraji, a za účasti médií. Jeho otvorenie je tiež už tradične v rukách riaditeľky Knižnice P.O. Hviezdoslava v Prešove Mgr. Marty Skalkovej a hovorkyne Prešovského samosprávneho kraja Mgr. Veroniky Fitzekovej. Možno aj preto si získava každým rokom väčšiu pozornosť verejnosti.

Tohto roku bolo otvorenie TSK výnimočné tým, že rozprávkové sudičky – víly na VÚC vstúpili, aby veľa peňazí prisúdili a veľké sľuby vymámili.

Úradnícky svet sa prebral k životu a všetci si zrazu uvedomili, že bez knižníc, knihovníkov a kníh by svet zrejme neexistoval. Skvelá atmosféra, množstvo médií a záujem o pripravované aktivity knižníc v kraji zdvihli nám knihovníkom sebavedomie.

Hľadaný a nájdený Dobšinský sa dostal do vylosovaných rúk malých hľadačov a SAKAČIK odovzdala za Slovenskú asociáciu knižníc PhDr. Daniela Gondová do Hornozemplínskej knižnice vo Vranove nad Topľou. Čin, ktorý Slovenská asociácia knižníc ocenila, v Hornozemplínskej knižnici nespočíval v jednom podujatí, ale v sérii mnohých projektov, ktoré boli organizované počas celého roka 2008. A tak sa v prezentácii na VÚC hovorilo o projekte Najdrahšie sú vaše vrásky, ktorý spojil seniorov a deti, keď písali a prezentovali svojich starkých. Dozvedeli sme sa o detskom čitateľskom tábore, ktorý knižnica pripravila v spolupráci s občianskymi združeniami a mestom pre viac ako 80 detí v Kamenici nad Cirochou, o projektoch Nebojte sa internetu, Klub internetu, ale aj o vranovských koráľkach, keď hrajú deti v knižnici divadielko a vyhrávajú divadelné súťaže. Možno sa niekomu zdá, že čin to nie je veľký, ale kto sa zúčastnil aspoň jedného z projektov uznal, koľko mravčej práce, úsilia a energie bolo potrebné vynaložiť, aby sa každý jeden čin vydaril.

Pracovníci Hornozemplínskej knižnice vo Vranove nad Topľou srdečne ďakujú, že SAK tieto činy roka 2008 v ich knižnici ocenil. Niekdy sa nám zdá, že to čo robíme vidieť len po hranice mesta či regiónu, ale tohtoročný SAKAČIK dokázal, že dovidí oveľa ďalej – až na „ďaleký východ“.

ĎAKUJEME.

Pracovníci Hornozemplínskej knižnice vo Vranove nad Topľou

Poznáme naše knižnícke periodiká?

Úvodná poznámka redakcie: Otvárame novú rubriku nášho bulletinu, v ktorej chceme postupne predstaviť periodiká, vydávané knižnicami a určené pre odbornú, knižnícku komunitu a pre používateľskú verejnosť. Do prehľadu zaraďujeme periodiká vychádzajúce v súčasnosti. Postupovať budeme podľa jednotlivých samosprávnych krajov.

1. Trnavský samosprávny kraj

Čaruška : časopis mladých čitateľov.

Trnava : Knižnica Kuraja Fándlyho v Trnave, 1995 -. - 2x ročne.

Propagácia tvorby detských čitateľov s propagácia aktivít knižnice pre deti a mládež.

Knižnícky obzor : metodicko-inštruktážny časopis pre knihovníkov verejných knižníc okresu Galanta.

Galanta : Okresná knižnica, 1984-. – 2x ročne.

Vychádzal pod viacerými názvami.

Knižničný spravodajca : časopis pre verejné knižnice Trnavského samosprávneho kraja.

Trnava : Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave, 1973 -. - 2x ročne.

Odborný knižnícky časopis. – Vychádzal pod viacerými názvami.

Metodický list.

Senica : Záhorská knižnica, 1967-. – 2x ročne.

Odborný časopis určený pre knižnice okresu Senica.

Medzinárodná spolupráca Slovenskej národnej knižnice a slovenských knižníc v zahraničí

Slovenská národná knižnica už takmer 20 rokov zahŕňa do svojich činností aj spracovanie a uchovávanie zahraničných slovaciek. Projekt vznikol v Národnom bibliografickom ústave Slovenskej národnej knižnice (SNK) v Matici slovenskej v roku 1990, odvtedy prešiel viacerými etapami. V prvom rade sme sa snažili získať a spracovať v redakcii Zahraničné slovaciká Slovenskej národnej bibliografie exilové dokumenty, ktoré dovtedy boli prohibitné a v národnej knižnici len veľmi slabo zastúpené. Ďalšiu časť spracúvaných zahraničných slovaciek tvoria knižné vydania v zahraničí, či už preklady slovenských autorov, publikácie v slovenčine alebo knihy súvisiace so Slovenskom a slovenskými vecami obsahovo. Nemenej významné zastúpenie má produkcia Slovákov v okolitých štátoch, kde tvoria národnostnú menšinu a kde majú svoje kultúrne a vedecké inštitúcie, vydavateľstvá a knižnice. Práve slovenské knižnice v zahraničí sú v súčasnosti v centre nášho záujmu. Sprístupnenie ich katalógov a databáz na portáli Slovenská knižnica (resp. aj na pripravovanom bibliografickom portáli) SNK posúvajú medzinárodnú spoluprácu do novej polohy.

Konkrétnej spolupráci predchádza etapa prieskumu v slovenských knižniciach v zahraničí. Bolo treba stanoviť, aké majú fondy a aký je stav spracovania vo vybraných knižniciach v Maďarsku, Rumunsku, Srbsku, Chorvátsku, Poľsku a na Ukrajine. Samotný výber knižníc prebiehal na základe publikovaných informácií, konzultácií s Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí a informácií získaných osobnými kontaktmi na domácich a medzinárodných podujatiach. Prieskum sme uskutočnili v Srbsku v Knižnici Štefana Homolu v Báčskom Petrovci, v Maďarsku v Župnej knižnici v Békešskej Čabe a Slovenskom dokumentačnom centre v Budapešti, v Rumunsku v Mestskej knižnici a knižnici Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Nadlaku, v Chorvátsku v Ústrednej knižnici Slovákov v Našiciach, v Mestskej knižnici a knižnici Múzea v Iloku. Heuristický prieskum sa zameriaval na regionálnu zbierku, t.j. časť knižničného fondu, v ktorej by mali byť všetky slovacikálne vydania (či už autorské, jazykové alebo obsahové) z daného regiónu. Stav budovania regionálnej zbierky v uvedených knižniciach je na rozdielnej úrovni. Knižnice sa totiž snažia sprístupniť svojim používateľom hlavne slovenskú beletriu aj odbornú literatúru vydanú na Slovensku a literatúru v jazyku štátu, kde tvoria národnostnú menšinu. Užšiu spoluprácu pripravujeme s tými knižnicami v tom-ktorom štáte, ktoré budujú slovenskú regionálnu zbierku systematicky. V niektorých prípadoch sme naším záujmom podnikli založenie a rozvíjanie regionálnej zbierky.

Ako príklad možno uviesť Knižnicu Štefana Homolu v Báčskom Petrovci vo Vojvodine, ktorá patrí medzi najstaršie a najväčšie slovenské knižnice v zahraničí. Báčsky

Petrovec je kultúrnym strediskom slovenskej menšiny vo Vojvodine, je sídlom nielen Knižnice Štefana Homolu (KŠH), ale aj Gymnázia Jána Kollára ako jediného slovenského gymnázia v Srbsku, slovenského vydavateľstva, Matice Slovenskej v Juhoslávii, Galérie Zuzky Medvedovej, slovenského divadla. Fond knižnice obsahuje takmer 60 tis. kníh (beletriu, odbornú literatúru, knihy pre deti, noviny a časopisy) prevažne zo Slovenska a v slovenčine, ale pochopiteľne aj srbské vydania – Báčsky Petrovec patrí k dvojjazyčným obciam, aj keď podľa mojich skúseností v bežnom živote zatiaľ prevláda slovenčina. Knižnica vlastní aj knižné fondy viacerých zaniknutých slovenských inštitúcií a spolkov, chráni historický knižný fond, ktorého prieskum sa mal uskutočniť v rámci programu Dejiny knižnej kultúry. Knižnica existuje s menšími prestávkami už takmer 165 rokov, jej dejiny siahajú do roku 1845, pod názvom Knižnica Štefana Homolu funguje od roku 1996.

KŠH buduje regionálnu zbierku, tzv. Regionálnu knižnicu tlačeného i rukopisného materiálu, ktorý autorsky či obsahovo súvisí s Petrovcem, ale aj so slovenskou národnosťou nielen v Báčke, no aj vo Vojvodine, príp. v Srbsku. Napriek tomu, že zbierku budujú len posledných 10-15 rokov, prieskum dokázal jej relevantnosť – obsahuje viaceré dokumenty (prieskum zistil až 140 dokumentov), ktoré neprešli bibliografickým spracovaním na našom pracovisku, mnohé nie sú predmetom spracovania ani v knižnici Matice srbskej v Novom Sade, SNK ich nevlastní, prístup k nim aj k informácii o nich je na Slovensku obťažný. Zbierka má závažnú informačnú hodnotu, podáva výpoveď o živote a mnohorakej činnosti Slovákov vo Vojvodine. Obsahuje všetky vydania vydavateľstva Kultúra, ktoré v súčasnosti funguje pod názvom Slovenské vydavateľské centrum so sídlom v Báčskom Petrovci, ďalej slovacikálne vydania srbských renomovaných vydavateľstiev, ale aj vydania slovenských organizácií, spolkov a združení, získanie ktorých do fondu SNK je sťažené ich malým nákladom, pričom dosah na informáciu o ich vydaní je minimálny, pokiaľ vyšli v minulosti spravidla v obmedzenom náklade, ťažko ich aj dodatočne môžeme získať a spracovať. Preto pripraviť elektronický katalóg Knižnice Štefana Homolu a zapojiť ho na portál ku knižniciam a zbierkam slovenských knižníc „Slovenská knižnica“, ktorý je súčasťou Európskej knižnice (The European Library) sa stalo prvoradou úlohou na poli kooperácie SNK a KŠH. Knižnici sa snažíme pomôcť viacerými smermi, čo sa týka získania prostriedkov na vyhovujúci hardvér, pri voľbe softvéru i metodicky, a vzhľadom na nedostatočné personálne obsadenie aj výpomocou študentov zo Slovenska. Veľmi si vážime angažovanosť a erudovanosť riaditeľky KŠH Jarmily Stojimirovičovej jej záujem i záujem knihovníčok v KŠH pripraviť elektronický katalóg knižnice.

V čase prieskumu knižnica nemala ešte internetové pripojenie, malá časť katalógu spracovaného elektronicky bola sprístupnená v mestskej knižnici v Novom Sade, počítačové vybavenie bolo minimálne. Doplniť vybavenie počítačmi sa podarilo pomocou grantu ÚSZZ aj z obecných prostriedkov, kooperácia urýchlila aj pripojenie knižnice na internet a zrejme jej pomohla získať väčšiu prestíž v domácom prostredí pri presadzovaní jej potrieb. Naša spolupráca je obojstranne výhodná. KŠH nemusí vytvárať nové záznamy dokumentov vydávaných na Slovensku, preberá bibliografické záznamy územných slovacík registračného radu Slovenskej národnej bibliografie A Knihy z nášho elektronického katalógu, zároveň bude recipročne spracovávať

bibliografické záznamy dokumentov patriacich do jej regionálnej zbierky pre evidenčný rad Zahraničné slovaciká SNB, ktoré sú tiež súčasťou elektronického katalógu SNK. O zverejnení elektronického katalógu KŠH na portáli Slovenská knižnica bola informovaná aj Srbská národná knižnica v Belehrade (ktorá má tiež záujem vystaviť tento katalóg na svojej webovej stránke), Knižnica Matice srbskej i Mestská knižnica v Novom Sade.

Keďže úlohou národnej knižnice je aj budovanie konzervačného fondu, dôležitým bodom spolupráce je získavanie zahraničných slovacikálnych dokumentov, pri čom tiež spolupracujeme so slovenskými knižnicami. KŠH v Báčškom Petrovci a Slovenské dokumentačné centrum v Budapešti napr. zbierajú pre SNK relevantné knižné vydania zo svojho regiónu a prostredníctvom výmeny ich poskytujú národnej knižnici.

Mnohorozmernosť medzinárodnej spolupráce by sa dala dokladovať aj ďalšími aktivitami, napr. uskutočnením výstav (výstava Slovenská ľudová rozprávka vo fonde SNK v Župnej knižnici v Békešskej Čabe, pripravované výstavy v Nadlaku a Békešskej Čabe, výstavy publikačnej činnosti Slovákov v zahraničí v SNK), pomocou pri záchrane historického knižného fondu a pod.

V blízkej budúcnosti plánujeme uskutočniť prieskum v Poľsku a na Ukrajine, tiež dokončiť prieskum v Srbsku v ďalších slovenských strediskách – v Kovačici a Starej Pazove. Knižnice s online elektronickým katalógom budú zrejme sprístupnené cez linky, pri menších knižniciach so zameraním na regionálnu zbierku bude nutné zvažovať vhodný spôsob spolupráce a možností ich zapojenia na portál Slovenská knižnica. Národnej knižnici pri jej úlohe spracovať, trvale uchovávať, ochraňovať a sprístupňovať nielen domáce, ale aj zahraničné slovacikálne dokumenty, môže významne pomôcť aj digitalizácia, o ktorú prejavujú slovenské zahraničné knižnice a inštitúcie veľký záujem. Digitalizované dokumenty budú súčasťou slovenskej digitálnej knižnice, ktorá je v súčasnosti v SNK ťažiskovým projektom.

*Mgr. Gabriela Hamranová, Slovenská národná knižnica v Martine
hamranova@snk.sk*

Medzinárodnou spoluprácou sa uzatvárajú knižnícke priateľstvá

Začalo sa to Nocou s Andersenom pred siedmimi rokmi a Buchlovankami. Buchlovanky – tak voláme naše kolegynky, detské knihovníčky z Knihovny B.B. Buchlovana v Uherskom Hradišti, ktoré od začiatku koordinujú Noc s Andersenom v českých a slovenských knižniciach. Boli nadšené, že sme sa medzi prvými slovenskými knižnicami prihlásili nocovať s Andersenom, zistili sme, že sme rovnaká krvná skupina a hľadali možnosti spolupráce. Vhod nám prišla výzva z Vyššieho územného celku o akciách k októbru – Mesiacu česko-slovenskej vzájomnosti.

Spustili sme projekt „Čeština – zabúdame rozumieť?“ Projekt sa začal anketou, ktorú sme realizovali medzi žiakmi na školách prvého stupňa. Knižnica B.B. Buchlovana

nám pripravila rebríček TOP 10 najčítanejších detských kníh českých autorov. Podobný rebríček sme zostavili aj my z detských kníh slovenských autorov. Knihy z rebríčkov sme si navzájom vymenili. České knihy sme poskytli školám na spoločné aj individuálne čítanie. Žiaci tak dostali možnosť čítať v českom jazyku. V rámci Mesiaca sme potom urobili stretnutia s deťmi, ktoré knihy čítali a zostavili vlastný rebríček z českých kníh. Súčasťou projektu bol aj plán na realizáciu spoznávacjej cesty do Uherského Hradišťa.

Projekt bol úspešný, detské knihy sa čítali, detskí čitatelia si navzájom písali. Do povedomia sa nám dostali mená viacerých českých spisovateľov; z nich sme napr. s Ivonou Březinovou nadviazali veľmi úzku a pretrvávajúcu spoluprácu. Vďaka Buchlovankám sme sa zapojili do českého projektu Kde končí svět, a to naším projektom Reč môjho domova. Bola to súťaž v umeleckom preklade slovenskej detskej beletrie do rôznych podôb nášho jazyka: napríklad do staroslovenčiny, do „hviezdoslavovčiny“, do vymyslených tajných jazykov a pod. Odmenou pre víťazov aj pre detské knihovníčky bol výlet do Uherského Hradišťa, samozrejme s Gabikou Futovou, ktorá projekt koordinovala. Bolo super. V tom čase tam prebiehala akcia Hradecké sluníčko. Absolvovali sme čítačky pri fontáne, besedy, stretnutia, veľa sme videli a veľa sa naučili. Knihovníčky Hanka Hanáčková a Mirka Čápková sa stali a doteraz sú našimi priateľkami. Spolupráca sa rozšírila na ďalšie projekty, napríklad na tvorivé andersenovské dielne, na spoluprácu na seminári Alternatívne spôsoby knihovníckej práce a pod.

Ďalšiu kapitolu medzinárodnej spolupráce sme začali rozvíjať pred štyrmi rokmi s knižnicami Pardubického kraja na základe partnerskej spolupráce Prešovského a Pardubického kraja.

Dostali sme pozvanie na dramatické dielne s názvom Chrudimská loutka, pozvala nás Městská knihovna v Chrudimi. Zasa nás spojila láska k práci s detským čitateľom. Vznikli ďalšie vzájomné priateľstvá, výmena nápadov a spoločné projekty našich a chrudimských zanietovaných „deckárov“. Ivetka Novotná z Chrudimi sa stala naším stálym českým partnerom na Prehliadke knižničných podujatí pre deti. Gabika Futová zasa chodí robiť tvorivé dielne a zážitkové čítania na podujatie Chrudimská loutka. V Chrudimi, ale aj v ďalších knižniciach Pardubického kraja sme boli aj na oficiálnej návšteve v rámci kraja. Nadviazali sa priateľstvá aj medzi riaditeľkami, napríklad v Svitavách, kde sme sa zúčastnili na slávnostnom otvorení kultúrneho centra Fabrika, ktorého súčasťou je nová úchvatná knižnica. Navštívili sme aj niekoľko malých obecných knižníc.

Chodíme a navzájom si závidíme. My im nové zrekonštruované budovy, praktické regály a množstvo nových kníh. Oni v nás obdivujú naše iskrenie, aj to, že nás dobré nápady hneď nadchnú, chytia za srdce a ideme do toho ... nehladiac na podmienky. Tak sa navzájom obohacujeme a tešíme. S českými knihovníčkami sa nám skutočne veľmi dobre spolupracuje aj pri organizovaní medzinárodných seminárov a podujatí, zameraných nielen na deti, ale aj na prácu so znevýhodnenými používateľmi a fungovanie obecných knižníc. Veľmi milé skúsenosti máme aj s veľkými dámami českého knihovníctva, ako je Zuzana Ježková, Zlata Houšková, Dana Wimmerová, s knihovníčkami v Karlových Varoch. Aj v tomto roku máme potvrdenú podporu z Národnej knižnice Českej republiky v partnerstve na jednom projekte, ktorý nepreznám, ale ak

by vyšiel, veľmi by pomohol nielen nám v Prešove. Vďaka nášmu festivalu Prešov číta rád sme mohli osobne spoznať českých autorov Ivonu Březinovou, Petru Braunovou, slávneho Michala Viewegha. Aj tu sa potvrdilo, že spisovateľ, kniha, knižnica a knihovníci majú k sebe blízko a na spoločné stretnutia sa nezabúda, tie pretrvávajú.

Samozrejme sa nevyhýbame ani spolupráci s knižnicami iných krajín.

Detskí čitatelia a výchova k čítaniu nás spojili s Mestskou a župnou knižnicou Žigmunda Móricza v meste Nyíregyháza v Maďarsku, s ktorou sme spolupracovali pri organizovaní seminára Knižnica a detskí čitatelia.

Dobrá dlhoročnú spoluprácu máme aj s Verejnou knižnicou v Krosne v Poľsku. S riaditeľkou Teresou Lešniak a ďalšími kolegyňami knihovničkami sme spolupracovali na niekoľkých veľkých projektoch. Spomeniem projekt Miesta nám najdrahšie, podporený Karpatskou nadáciou v Poľsku. Projekt bol zameraný na medzinárodnú regionálnu tvorbu detí aj píšucich regionálnych autorov. Bol časovo náročný, obsiahly, ale aj hodnotný. Bolo potrebné vyhodnotiť detské práce, zorganizovať spoločné konferencie a výmenné návštevy. Výstupom z celého projektu boli dva zborníky: zborník z konferencie *Tradícia a dejiny regiónov v súčasnej poľskej a slovenskej literatúre* a zborník *Miesta nám najdrahšie*, kde boli uverejnené profily súčasných slovenských a poľských regionálnych autorov a ukážky z ich tvorby. Týmto poľsko-slovenským programom sa nám obohatili poznatky o dejinách a tradíciách spoločného pohraničia a integrovali sa literárne prostredia regiónov Krosna a Prešova.

Snaha priniesť do knihovníckej práce niečo viac, niečo nové, hodnotné, čo by oslivilo nielen našich čitateľov, ale aj širokú verejnosť, vedie k ďalšiemu rozvíjaniu knihovníckych priateľstiev aj medzinárodnej spolupráce medzi knižnicami. Každá spolupráca je obohacujúca a inšpirujúca pre obidve strany a preto stojí za to vyhľadávať a nebrániť sa možnosti nadväzovania nových kontaktov a nových priateľstiev.

*Mgr. Marta Skalková, Knižnica P.O. Hviezdoslava v Prešove
martaskalkova@centrum.sk*

Medzinárodná konferencia RÓMOVIA – ROMA – ROMANIES – kultúra a vzdelávanie

Pod týmto názvom sa v dňoch 25.-26. marca 2009 uskutočnilo významné podujatie v Štátnej vedeckej knižnici v Košiciach. Záštitu nad ním prevzali podpredseda vlády SR PhDr. Dušan Čaplovič, DrSc. a primátor Košíc Ing. František Knapík, odborným garantom bol Spoločenskovedný ústav SAV v Košiciach, zastúpený PhDr. Annou Jurovou, CSc. Podujatie bolo súčasťou a zároveň vyvrcholením osláv 5. výročia založenia Info USA pri Štátnej vedeckej knižnici v Košiciach v dňoch 24.-26. marca 2009.

S myšlienkou realizovať konferenciu prišli jej neskorší hlavní organizátori – Veľvyslanectvo USA v SR a Štátna vedecká knižnica v Košiciach (ŠVK) a už hneď v zárodku sa pridal aj Goetheho inštitút v Bratislave. A nebolo to prvé podujatie s takým-

to zameraním, ŠVK a Veľvyslanectvo USA uskutočnili celý rad spoločných i samostatných podujatí. Aktívnymi spoluorganizátormi boli aj dve košické školy – Stredná umelecká škola na Exnárovej ulici a Súkromné gymnázium na Galaktickej 9.

Konferencia bola zameraná na rómske etnikum, jeho spoločenské postavenie, prínos v oblasti kultúry a vzdelávania. Jej cieľom bola prezentácia konkrétnych výsledkov práce v oblasti kultúry, literatúry, jazykovej tvorby a vzdelávania, šírenie a podporovanie porozumenia medzi národmi a národnosťami, hľadanie alternatív v oblasti vzdelávania a kultúry Rómov. Počas celej konferencie rezonovalo najmä postavenie a uplatnenie rómskeho jazyka v školskom systéme na Slovensku. Bola určená pre verejnosť, no najmä pre odborníkov – romológov.

Účasť bola mimoriadne vysoká, okolo 140 reprezentantov škôl – počnúc materskými, cez stredné či špecializované až po vysoké – a iných vzdelávacích inštitúcií, odborníci – romisti z odborných inštitúcií, akademici, múzejníci, knihovníci a pracovníci ďalších kultúrno-výchovných zariadení, mimovládne organizácie, predstavitelia štátnej a verejnej správy a masmédiá. Hostami boli chargé d'affaires Veľvyslanectva USA v SR Keith Eddins, generálny riaditeľ Sekcie ľudských práv a menšín Úradu vlády JUDr. Marek Lisánsky, splnomocnenkyňa Úradu vlády SR pre rómske komunity z regionálnych pracovísk Košice a Rimavská Sobota PaedDr. Eva Tkáčiková a Mgr. Alena Horváthová, námestník primátora Košíc MUDr. Marek Vargovčák a riaditeľ Goetheho inštitútu v Bratislave Wolfgang Franz.

Samotnému rokovaniu predchádzal v dopoludňajších hodinách workshop Jazyk a identita Rómov (príprava národného projektu), ktorý bol mimoriadne bohatý na účasť i plodnú diskusiu. Jeho prípravu a realizáciu zabezpečilo Súkromné gymnázium na Galaktickej 9 pod vedením riaditeľky Mgr. Anny Koptovej.

Paralelne s workshopom prebiehalo premietanie dokumentárnych filmov na tému Komunitné a vzdelávacie aktivity, ktoré spolu s výkladom predstavil Rüdiger Benninghaus z nemeckého dokumentačného strediska Rome V. v Kolíne nad Rýnom („Amaro Kher. Die erste Chance ihres Lebens / Prvá šanca ich života“ a „Schula hie minge ha ie bolderpenvoen hie newo Diwes / Škola je pre nás ako začiatok nového dňa“).

Prvým vstupom a oživením konferencie bol telemost na tému Chudoba nie je etnický, ale sociálny problém, s americkou odborníčkou na komunitné vzdelávanie Dr. Ruby Payne, ktorá pred niekoľkými rokmi navštívila Košice osobne. Živé vysielanie moderoval kultúrny atašé Ed Kemp. Veľmi zaujímavá bola prednáška už spomínaného Rüdigera Benninghauasa Cigánske skupiny v Nemecku a ich odlišný prístup k školskému vzdelávaniu. Nemenej pútavá bola prezentácia knihy *Devleskere čhave – svedectvom starých pohľadníc*, ktorú nám príťažlivou formou priblížila Dr. Jana Horváthová, riaditeľka Múzea rómskej kultúry v Brne. Zaujímavosťou je, že knihu vydalo nakladateľstvo Regiön v Poprade ako jednu zo série kníh s tematikou starých pohľadníc, do zostavovania a propagácie ktorej sa zapája aj naša knižnica. Zároveň nám lektorka priblížila aj činnosť samotného múzea. Ďalšie príspevky boli venované najmä tematike edukácie na jednotlivých typoch a stupňoch škôl z celého Slovenska, hovorilo sa o zavede-

ní výučby, resp. štúdia rómskeho jazyka, literatúry a kultúry v rámci učebných plánov a akreditácií.

Aktívna, miestami až búrlivá diskusia počas konferencie uistila organizátorov o záujme a pálčivej potrebe stretávať sa, diskutovať a navrhovať riešenia na skvalitňovanie práce v oblasti kultúry a vzdelávania rómskych komunít. Počas konferencie sa uskutočnila aj vernisáž výstavy Rómovia – Roma – Romanies, Rómovia známi aj neznámi, ktorú autorsky zostavila pracovníčka ŠVK Mgr. Daniela Slezáková. Knižnica pripravuje do tlače vydanie zborníka s príspevkami z konferencie.

Mimoriadne umelecky hodnotné boli aj sprievodné podujatia. Účastníci konferencie sa zúčastnili slávnostného koncertu žiakov Strednej umeleckej školy v Košiciach, na ktorom sa predstavili rôzne hudobné žánre a skupiny i sólisti, literárno-dramatické pásma a tanečné skupiny. Bohatý estetický zážitok poskytla ja výstava Tolerancia, resp. jej vernisáž.

Štátna vedecká knižnica v Košiciach v rámci bibliografickej činnosti venuje už niekoľko rokov pozornosť rómskemu etniku. Buduje jedinečnú, špecializovanú a nielen celoslovenskú, ale aj zahraničnú databázu ROMANO, ktorá je sprístupnená širokej verejnosti na internete (<https://sclib.svkk.sk>). Databáza obsahuje záznamy článkov o rómskych komunitách a ich činnosti z tlačovej produkcie v slovenskom, českom, maďarskom, anglickom a francúzskom jazyku. Knižnica zároveň participuje na spracúvaní článkov do kooperačného systému Slovenskej národnej bibliografie. Vydala 3 tematické odborné bibliografie (rómska rodina, rómska literatúra, edukácia Rómov) a zorganizovala 2 odborné celoslovenské semináre zamerané na rómsku kultúru. Stredisko InfoUSA sa prezentovalo úspešnou spoluprácou s rómskymi mimovládnyimi i kultúrno-vzdelávacími organizáciami, výsledkom ktorej boli podujatia s významnými osobnosťami.

Zámerom knižníc v tejto oblasti je snaha posunúť prácu na vyššiu kvalitatívnu úroveň. Týmto podujatím chceme propagovať špeciálnu činnosť knižnice, rozšíriť škálu komunitných programov a možností vzdelávania.

*Mgr. Ľubica Poklembová, Štátna vedecká knižnica v Košiciach
Lubica.Poklembova@svkk.sk*

ABDOS 2009

V dňoch 18.-21. mája 2009 zorganizovala Slovenská národná knižnica v Martine v spolupráci s ABDOS (Pracovná skupina pre knižnice a dokumentačné pracoviská východnej, stredovýchodnej a juhovýchodnej Európy) a Südosteuropa –Gesellschaft (Spoločnosť pre juhovýchodnú Európu) 38. ročník medzinárodnej konferencie ABDOS. Konferencia niesla názov „Integration durch Information – We like to inform you ...“ Prítomní účastníci pochádzali zo Slovenska, Nemecka, Rakúska, Švajčiarska, Rumunska, Česka, Maďarska, Ruskej federácie a Bieloruska. Oficiálnymi rohovými jazykmi podujatia boli angličtina, nemčina a ruština, ale nebol problém dorozumieť sa ani v slovenčine.

Zasadnutia ABDOS-u sa konajú, na základe dlhoročnej tradície, striedavo vždy jeden rok v Nemecku a druhý rok v niektorej inej európskej krajine. Slovensko sa stalo hosťiteľskou krajinou rokovania po druhýkrát. Prvýkrát sa podujatie na našom území uskutočnilo v roku 1992 v Bratislave a Martine.

Konferencie ABDOS-u sa orientujú na aktuálne otázky a prezentáciu dejín knižnej kultúry, úlohu a význam bibliografie v digitálnom veku, ale aj na otázky medzinárodnej spolupráce knižníc v strednej, stredovýchodnej a juhovýchodnej Európe. Riadnymi členmi združenia môžu byť fyzické osoby, napr. knihovníci, dokumentaristi, informační pracovníci, osoby ktoré sa zaoberajú slavistickým výskumom a právnické osoby, napr. knižnice, rôzne odborné inštitúty.¹

Prvý deň rokovania prebiehal v Slovenskom literárnom múzeu. Svojimi príhovormi ho otvorili predstavitelia inštitúcií, ktoré podujatie organizovali: Doc. PhDr. Dušan Katuščák za Slovenskú národnú knižnicu, Dr. Liliana Djekovic-Sachs zastupovala Südosteuropa-Gesellschaft a Dr. Jürgen Warmbrunn ABDOS. V múzeu zároveň pokrstili autorky Agáta Klimeková, Eva Augustínová a Janka Ondroušková *Bibliografiu územne slovacikálnych tlačí 18. storočia*.

Ďalšie dva dni konferencie sa presunuli do rokovacej sály Slovenskej národnej knižnice. Príspevky, ktoré počas nich odzneli, zaradili organizátori do šiestich sekcií.

1. Bibliografie na začiatku 21. storočia. V tejto sekcii predstavili referujúci SICRIS²; lužickosrbskú bibliografiu, jej tradície a budúcnosť; maďarskú bibliografiu a jej vzťah k Slovensku; bibliografiu článkov z časopisov v kontexte s digitalizáciou; projekty oddelenia retrospektívnej bibliografie Univerzitnej knižnice v Bratislave.
2. Digitalizácia a virtuálne odborné knižnice. Autori príspevkov prezentovali niektoré projekty digitalizácie, ktoré sa realizujú v ich inštitúciách. Napr. digitalizačné projekty Slovenskej národnej knižnice (Pamäť sveta UNESCO, Pamäť Slovenska, Pergameny v Slovenskej národnej knižnici); stav a perspektívy digitalizačných projektov v Rumunsku; digitálnu knižnicu Univerzitnej knižnice vo Wroclavi; prednášali o digitalizácii starých tlačí a medzinárodnej výmene digitalizovaných dokumentov, či o použití nových technológií na slavistickom portáli Štátnej knižnice v Berlíne.
3. Knižovníctvo a informačné zdroje pre národnostné menšiny. Prednášatelia hovorili vo svojich vystúpeniach napr. o Slovákoch v zahraničí a záchrane ich kultúrneho dedičstva či o srbskej menšine v zahraničí ako používateľoch knižnice.
4. Knižná kultúra – dejiny knihy. Do tejto sekcie zaradili organizátori referáty o počiatkových motívoch v nemčine tlačenej knižnej produkcii na Slovensku v 16. a 17. storočí; o zbierke poloník v Štátnej knižnici v Berlíne a odznel aj príspevok o ruských knižných a literárnych pamiatkach v Univerzitnej knižnici v Bratislave.
5. Knižnícka práca dnes a zajtra. Z tejto oblasti by som spomenula príspevok, v ktorom autor načrtnol 10 téz o budúcnosti špeciálnych knihovníkov.

---

¹ Viac informácií o ABDOS-e pozri <http://www.abdos.de>

² Slovenian Current Research Information System

6. Vzdelávanie pre knihovníctvo a informačnú vedu. Súčasťou tejto sekcie bol workshop o medzinárodnej spolupráci katedier knižničnej a informačnej vedy.

Konferenciu ukončili Tillman Tegeler a Dr. Jürgen Warmbrunn, pozvali (nielen) prítomných na 39. ročník zasadnutia, ktorý by sa mal uskutočniť 10.-13. mája 2010 v Regensburgu a predstavili ďalšie plány ABDOS-u na roky 2011 až 2013. Posledný deň vyhradili organizátori pre výlet na Oravu. Účastníci navštívili Čaplovičovú knižnicu v Dolnom Kubíne a Oravský hrad.

Usporiadatelia pripravili príjemné a úspešné podujatie. Poďakovanie za to patrí najmä pani Agáte Klimekovej, ktorá mala s organizovaním konferencie najviac práce a pre účastníkov zabezpečila bohatý program aj mimo oficiálnej časti rokovania.

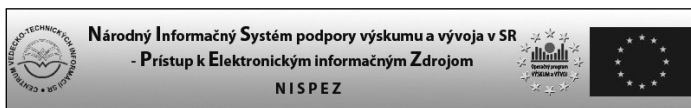
Škoda len, keďže sa zasadnutie uskutočnilo na našom území, že sa ho okrem zástupcov Slovenskej národnej knižnice, Univerzitnej knižnice v Bratislave a Katedry knižničnej a informačnej vedy v Bratislave aktívne nezúčastnili aj reprezentanti ďalších slovenských inštitúcií. Témy konferencie boli rôznorodé a miesto pre svoje príspevky by si na nej našli určite viacerí.

Príspevky, ktoré na podujatí odzneli, budú uverejnené v zborníku, ktorý vychádza po každej konferencii.

*Mgr. Lívia Kurucová, Univerzitná knižnica v Bratislave
livia.kurucova@ulib.sk*

Rozvoj Centrálného informačného portálu pre výskum, vývoj a inovácie

V čísle 1/2009 B SAK bola publikovaná informácia o národnom projekte Národný informačný systém podpory výskumu a vývoja na Slovensku – prístup k elektronickým informačným zdrojom (NISPEZ), ktorého riešiteľom je Centrum vedecko-technických informácií SR (CVTI SR). Projekt NISPEZ je financovaný z Európskeho fondu regionálneho rozvoja (ERDF) a realizovaný v rámci Operačného programu Výskum a vývoj.

V nadväznosti na spomínaný článok budeme hovoriť o jednej z aktivít projektu NISPEZ, a to o aktivite 4.1. Roz-

širovanie Centrálného informačného portálu pre výskum, vývoj a inovácie (CIP VVI) o nové funkcie s rešpektovaním štandardov EÚ a zameraním na efektívnu prácu s projektmi vrátane prepojenia s inými informačnými systémami, ktorej garantom je Ing. Oleg Cvik.

Portál CIP VVI, garantovaný Ministerstvom školstva SR a prevádzkovaný CVTI SR, ktorého hlavným zameraním je poskytovať informácie o vede a výskume, je v prevádzke od júla 2008. Pozostáva z troch tematických súčastí, ktoré zároveň naznačujú aj jeho poslanie:

1. CIP VVI ako nástroj realizácie štátnej vednej a technickej politiky,
2. CIP VVI ako nástroj popularizácie vedy a výskumu,
3. Informačný systém o vede a výskume.

Aktivita 4.1 projektu NISPEZ sa bude venovať rozvoju tretej časti portálu, čiže rozvoju informačného systému.

Informačný systém o vede a výskume má za sebou vyše desaťročné fungovanie, pričom CVTI SR ho prevádzkuje od roku 2002. Systém je budovaný v súlade so *Zákomom č. 172/2005 Z. z. o organizácii štátnej podpory výskumu a vývoja* a s jeho novelou č. 233/2008 Z. z. a tiež v súlade s *Výnosom Ministerstva školstva Slovenskej republiky z 15. mája 2009 č. CD-2009-18616/1291-1:11 o podrobnostiach o štruktúre, postupe a lehotách na poskytovanie informácií a o podrobnostiach o prevádzkovaní informačného systému Ministerstva školstva Slovenskej republiky o výskume a vývoji*. Obsahuje základné údaje o výskumnom a vývojovom potenciáli Slovenska za obdobie od roku 2000, umiestnené v štyroch databázach:

- viac ako 600 organizácií z oblasti vedy a výskumu,
- charakteristika 3 836 projektov,
- údaje o takmer 1 000 expertoch zo všetkých vedných odborov,
- charakteristika viac ako 3 000 laboratórií a zariadení slúžiacich pre vedu a výskum.

Informačné systémy o vede a výskume v EÚ majú nielen podstatne významnejšiu informačnú hodnotu tvorenú štruktúrou a kvalitou zozbieraných údajov, než je to v súčasnosti u nás, ale aj implementované špeciálne štandardy vyvíjané na základe odporúčaní Európskej komisie (formát CERIF), ktoré zabezpečujú vzájomnú kompatibilitu týchto systémov.

Cieľom aktivity 4.1 projektu NISPEZ je zosúladienie informačného systému o vede a výskume s uvedenými štandardmi a zabezpečenie prepojenia systému s logicky nadväzujúcimi systémami zameranými najmä na evidenciu údajov o projektoch a na publikačnú činnosť. Aktivita 4.1 sa bude realizovať v týchto etapách:

1. etapa 01/2009 až 09/2010 – spracovanie analytickej štúdie, zadania podkladov pre verejné obstarávanie, vypísanie verejného obstarávania a jeho vyhodnotenie a podpísanie zmluvy s dodávateľom;
2. etapa 10/2010 až 12/2011 – implementácia softvéru, pilotný režim a spustenie ostrej prevádzky;
3. etapa 01/2012 až 05/2014 – prevázka.

V rámci aktuálne realizovanej prvej etapy projektu sa dňa 23. apríla 2009 v CVTI SR uskutočnila medzinárodná konferencia *Informačné systémy o vede v EÚ*, na ktorej vystúpili experti z Nemecka, Maďarska, Česka a Slovenska, ktorí prezentovali teoretické poznatky aj praktické skúsenosti s budovaním informačných systémov vo svojich krajinách.

Nosnou témou konferencie bola *Štandardizácia a kompatibilita*, pojmy, ktoré v oblasti spracovania a prezentácie informácií o vede a výskume v rámci EÚ sú kľúčovou otázkou. Na konferencii sa zúčastnilo 74 účastníkov nielen zo Slovenska, ale aj z ČR.

Po otvorení konferencie riaditeľom CVTI SR **Jánom Turňom** odznel kľúčový príspevok konferencie *CERIF: Spoločný formát informácií o výskume. Formálne kontextuálne vzťahy ako sprievodca labyrintom vedeckých poznatkov* [2] **Brigitte Jörg** (NSR), ktorá je vedúcou pracovnej skupiny garantujúcej jednotný dátový formát pre informačné systémy o vede a výskume CERIF v rámci asociácie prevádzkovateľov infor-

mačných systémov o vede a výskume EuroCRIS [3] a aktívne sa podieľa na jeho vývoji. Uvedený štandard odporúča Európska komisia svojim členským štátom používať vo svojich informačných systémoch o vede a výskume.

Ďalšie príspevky konferencie charakterizovali informačné systémy o vede v susedných krajinách (**Ádám Tichy-Rács** – Maďarsko a **Jiří Souček** a **Jan Dvořák** – Česká republika), venovali sa hodnoteniu vedy a výskumu (**Martin Matějka** – Česká republika), ako aj financovaniu vedy na Slovensku a výmene dát medzi informačnými systémami (**Bibiána Remiarová** – Agentúra na podporu výskumu a vývoja, Slovensko).

Záverečný príspevok *O smerovaní informačných systémov výskumu a vývoja na Slovensku* predniesol námestník riaditeľa CVTI SR **Oleg Cvik** [1]. Krátko sa venoval histórii vývoja informačného systému o vede na Slovensku, ťažiskovou časťou jeho vystúpenia však bola charakteristika súčasnej verzie systému z pohľadu prevádzkovateľa. Osobitný dôraz kládol najmä na posúdenie kompatibility s medzinárodnými štandardmi, ale aj na medzinárodnú zrozumiteľnosť obsahu databáz, čo predpokladá existenciu anglickej verzie údajov. V závere príspevku autor vyjadril zámer vytvoriť európsky kompatibilný Current Research Information System (CRIS).

Príspevky, prezentácie aj videozáznam z konferencie sú prístupné na konferenčnej internetovej stránke [4]. K dispozícii je aj tlačaná verzia zborníka.

Po konferencii, ktorá sa stala pre jej účastníkov i pre projektový tím zdrojom poznatkov a inšpirácie, sa práce na rozširovaní portálu naplno rozbehli. V júni 2009 bola vytvorená pracovná skupina, ktorá má za úlohu do konca septembra tohto roka spracovať analytickú štúdiu identifikujúcu základné problémy a smery rozvoja systému a jeho integrácie s inými systémami v zmysle metodiky EÚ. Táto štúdia bude tvoriť teoretický podklad pre verejné obstarávanie na dodávku softvéru.

Cieľom aktivity 4.1. národného projektu NISPEZ je, aby informačný systém bol atraktívny pre všetky subjekty zúčastnené na jeho tvorbe, spracovaní i používaní.

Úplne na záver spomeňme, že Centrálny informačný portál pre výskum, vývoj a inovácie v máji 2009 dostal významný a silný stimul na svoje zdokonaľovanie: získal Cenu INFORUM za rok 2009 [5].

Literatúra:

1. CVIK, Oleg: O smerovaní informačných systémov výskumu a vývoja na Slovensku. In *Informačné systémy o vede v EÚ. Zborník z medzinárodnej konferencie konanej 23. 4. 2009*. CVTI SR : Bratislava. ISBN 978-80-89354-02-3
2. JÖRG, Brigitte: CERIF: Common European Research Information Format – Formal Contextual Relations to guide through the Maze of Research Information. In *Informačné systémy o vede v EÚ. Zborník z medzinárodnej konferencie konanej 23. 4. 2009*. CVTI SR : Bratislava. ISBN 978-80-89354-02-3
3. Internetová stránka EuroCRIS. Online: <http://www.eurocris.org> [25.6.2009]
4. Internetová stránka medzinárodnej konferencie Informačné systémy o vede v EÚ. Online: <http://conf.cvtisr.sk/KonferenciaIS2009/> [25.6.2009]
5. INFORUM 2009 – Ceny. Online: <http://www.inforum.cz/infoceny/> [25.6.2009]

Ing. Danica Zendulková, CVTI SR

Mgr. Jarmila Majerová jubiluje

Je námestníčkou generálneho riaditeľa Slovenskej národnej knižnice v Martine pre knižničné procesy a riaditeľkou Odboru dopĺňovania a spracovania dokumentov SNK. Pochádza zo Žiliny (nar. 4.5.1959). V rodnom meste absolvovala gymnázium a tu sa prejavil aj jej trvalý, celoživotný záujem o cudzie jazyky, keď už počas stredoškolského štúdia absolvovala štátnu skúšku z francúzštiny na Jazykovej škole v Žiline a nadväzne maturitu z angličtiny.

Po maturite ju kľukaté cesty života priviedli do Martina, kam nasledovala svojho manžela. V roku 1983 začala študovať na Katedre knihovníctva a vedeckých informácií Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Práve štúdium knihovníctva, ktoré ukončila roku 1988, ju motivovalo zamestnať sa v Slovenskej národnej knižnici. Tu začala r. 1984 pracovať ako vecná katalogizátorka. Neskôr, r.1991 sa stáva vedúcou oddelenia, v ktorom „vyrástla“. A bude to práve katalogizácia, ktorá „poznačí“ jej budúci profesionálny život natoľko, že sa stane jeho stredobodom, popri iných významných pracovných aktivitách. V r. 1997 sa pracovné pôsobenie Jarmily Majerovej významne rozširuje. Stáva sa riaditeľkou Ústavu knižných fondov a v nasledujúcom roku (1998) námestníčkou riaditeľa SNK pre medzinárodnú spoluprácu. Roku 2001 sa mení náplň jej námestníckeho statusu. Od tohto roku riadi a usmerňuje všetky knižničné procesy v SNK.

V 90. rokoch absolvuje viaceré zahraničné stáže: v King's College Library v Londýne sa zameria na katalogizáciu, v E.N.S.S.I.B v Lyone pracuje na prvej redakcii prekladu manuálu UNIMARC / Bibliografický záznam a preklad ISBD(M), v Dánskom knižničnom centre v Kodani študuje fungovanie dánskeho súborného katalógu.

Je členom-korešpondentom Stáleho výboru IFLA pre UNIMARC (Permanent UNIMARC Committee IFLA) a členkou Technickej normalizačnej komisie č. 69 Terminológia. Informácie a dokumentácia. Od marca 2006 je členkou redakčnej rady časopisu *Serials Librarian*. Zúčastňuje sa na najprestížnejších medzinárodných konferenciách pre oblasť knihovníctva. Spolupracovala na medzinárodnom projekte Multilingválny slovník z knihovníctva (preklad termínov do slovenského jazyka). Podieľa sa tiež na mnohých domácich, vnútroknižničných projektoch. Za všetky môžeme spomenúť projekt Retrospektívna konverzia generálneho katalógu.

Okrem každodenných manažérskych povinností sa profesionálne venuje problematike štandardizácie spracovania dokumentov (katalogizačné pravidlá, formáty, medzinárodné odporúčania) a tiež prekladom odborných manuálov (ISBD, UNIMARC / Authority). Redakčne pripravila prvé vydanie slovenského prekladu Anglo-amerických katalogizačných pravidiel (AACR2). Podieľa sa výrazným dielom na implementácii

modulov knižnično-informačných systémov do katalogizačnej praxe. Venuje sa školiťskej činnosti pre prácu v knižnično-informačnom systéme VIRTUA (predtým pre knižnično-informačný systém ALEPH) a tiež v katalogizačných formátoch MARC21 a predtým UNIMARC. Taktiež významne participuje na príprave legislatívnych materiálov (napr. zákona o povinných výtlačkoch) v nadväznosti na systémy ISBN a ISMN v Slovenskej republike.

Katalogizačné pravidlá, popri manuáloch pre katalogizačné formáty, sú zatiaľ azda najvýznamnejším počinom Mgr. Jarmily Majerovej, počinom, ktorý má dlhodobý (a prevratný) vplyv na katalogizačné spracovanie dokumentov (najmä) v elektronickom prostredí v SR. Okrem toho svojou jazykovou pripravenosťou a profesionálnou zdatnosťou pozdvihla katalogizáciu ako takú a postavila ju (opätovne) na roveň ostatným knižničným činnostiam, ba viac – ukázala jej nové obzory a možnosti, ktoré stavajú spracovanie do čela knižničných aktivít ako nevyhnutný „background“.

Bohatá publikačná a metodická činnosť Mgr. Jarmily Majerovej ovplyvňuje jej ďalší profesionálny rast. V súčasnosti je doktorandom na Katedre knižničnej a informačnej vedy Filozofickej fakulty Univerzity Komenského a prednáša na Žilinskej univerzite a na Prešovskej univerzite.

Život J. Majerovej nie je „len“ profesionálny. Je manželkou, matkou a už i starou matkou. Vychovala dcéru Janu a spolu s manželom sa tešia zo štvorročnej vnučky Nelky.

K okrúhlemu jubileu Ti, Jarka, zo srdca blahoželáme a prajeme dobré zdravie, životné šťastie a úspech v pracovnom i súkromnom živote.

*Ing. Milan Rakús, Slovenská národná knižnica vMartine
rakus@snk.sk*

Igor Prokop 55-ročný

V roku 1977 prišiel do Matice slovenskej-Slovenskej národnej knižnice čerstvý absolvent Slovenskej vysokej školy technickej v Bratislave, odboru počítače, ako jeden z prvých inžinierov s touto kvalifikáciou. Nastúpil na pracovisko, ktoré sa v tých rokoch ako jedno z prvých na Slovensku zameriavalo na vývoj a realizáciu automatizovaného spracovania knižničných údajov – do Oddelenia mechanizácie a automatizácie. Pracovisko vtedy riešilo jednu z prvých štátnych výskumných úloh – projekt automatizácie Slovenskej národnej bibliografie – a Ing. Igor Prokop sa do riešenia tejto úlohy samozrejme zapojil.

V druhej polovici 80. rokov sa významne podieľal na spracovaní projektu ďalšej výskumnej úlohy – úlohy Integrovaný knižnično-informačný systém na báze elektronizácie-Kooperačné združenie knižníc (IKIS-KZK). V tom čase, už ako vedúci Aplikačno-konzultačného strediska pre automatizáciu knižníc, sa zaoberal okrem projektovania i expertnou činnosťou, implementáciou systému CDS/ISIS a štandardizáciou knižničných formátov.

Začiatkom 90. rokov, ako vedúci Oddelenia pre vývoj a aplikácie informačných systémov Databázového centra SNK, sa zaoberal implementáciou informačných technológií na báze PC, implementáciou CDS/ISIS do prevádzky SNK a ďalších knižníc.

Od roku 1994 až do roku 1997 sa ako zástupca riaditeľa SNK pre oblasť automatizácie a súčasne ako manažér slovenskej časti medzinárodného slovensko-českého projektu CASLIN (s podporou amerických nadácií A.W.Mellon Foundation a PEW Charitable Trust) významne zaslúžil o to, že SNK úspešne implementovala nový knižnično-informačný systém ALEPH. V týchto rokoch tiež zastupoval SNK na medzinárodných fórach, ako napr. v CENL (Konferencia riaditeľov európskych národných knižníc) a IFLA, postaral sa o zapojenie SNK do projektu Gabriel a gestoroval tento projekt. Je spoluautorom Programu elektronizácie knižníc SR.

Rozvojom projektu CASLIN sa zaoberal až do roku 2000, či už ako systémový knihovník alebo systémový administrátor. Súčasne sa podieľal na riešení projektu Súborný katalóg SR.

V posledných rokoch svojho pôsobenia v SNK pracoval v rámci informačného systému VIRTUA pri správe softvérového systému, pri modifikácii systémových parametrov, štandardných a neštandardných výstupov a i.

V roku 2008 odchádza Igor Prokop zo SNK a v súčasnosti pôsobí ako administrátor knižničného systému v Univerzitetnej knižnici Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

Nemožno nespomenúť jeho činnosť v rozličných odborných pracovných a poradných orgánoch. V rokoch 1998-2003 bol členom Rady pre informatizáciu rezortu kultúry. V rokoch 1999-2003 bol členom predstavenstva a výboru Spolku slovenských knihovníkov. A spolu s publikačnou činnosťou I. Prokopa treba spomenúť aj jeho činnosť prekladateľskú, predovšetkým preklady odborných textov z anglického jazyka.

Celoživotným hobby I. Prokopa je krasokorčuľovanie.. Je medzinárodným rozhodcom ISU s najvyššími možnými rozhodcovskými kvalifikáciami a licenciami pre najvyššie majstrovské súťaže. Rozhodoval na dvoch zimných olympijských hrách, na desiatkach majstrovstiev sveta, Európy, na univerziádach a ďalších svetových podujatiach.

Ani sa nechce veriť, že v týchto dňoch sa Ing. Igor Prokop dožíva päťdesiatichpiatich rokov. Tých viac ako tridsať rokov, čo ho stretávame na našej knižničnej scéne, ubehlo neuveriteľne rýchlo. Mnohé i mnohí sa zmenili, ale tak už to v živote je. Nášmu jubilantovi želáme do ďalších rokov veľa zdravia, životného optimizmu, pracovných úspechov a pohody nielen v osobnom živote, ale i v práci. Veríme, že urobí ešte veľa pre slovenské knihovníctvo, že prispeje i svojou ďalšou činnosťou k jeho rozvoju.

Mnogaja ljeta, Igor!

Ing. Daniela Slížová, Martin